

Duurzaamheidsverslag 2020

Universiteit
Leiden

Inhoud

Woord vooraf	3
Feiten en cijfers	4
1. Duurzaamheidsbeleid 2016-2020	5
2. Duurzame huisvesting	9
3. Energie	11
4. Water	13
5. Duurzaam inkopen en beleggen	14
6. Afval	17
7. Mobiliteit	20
8. CO ₂ -footprint	24
9. Duurzaamheid in onderwijs en onderzoek	26
10. Duurzaamheid: bewustwording en betrokkenheid	30
11. Activiteiten van LUGO in 2020	32
12. Organisatie en uitvoering Milieubeleidsplan 2016-2020	34
13. Naar een nieuwe duurzaamheidsvisie 2030	35
Bijlage A. Stand van zaken van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020	36
Bijlage B. Overzicht van opleidingen en vakken waarin duurzaamheid een rol speelt	39
Afkortingen	41
Gegevens over de rechtspersoon	42

Woord vooraf

In dit duurzaamheidsverslag kijken we terug op een bewogen jaar. Door de coronapandemie was veel anders dan anders. De medewerkers van de Universiteit Leiden hebben dan ook alle zeilen moeten bijzetten om ervoor te zorgen dat het onderwijs en het onderzoek, grotendeels vanuit huis, zoveel mogelijk doorgang konden vinden. Zoals te verwachten hebben het thuiswerken en de sluiting van de restaurants en sportfaciliteiten de duurzaamheidsaspecten van de universiteit sterk beïnvloed. Bijvoorbeeld het elektriciteits-, gas- en waterverbruik.

De universiteit kon door het verleggen van de prioriteit naar hygiëne- en veiligheidskwesties minder tijd besteden aan nieuwe duurzaamheidsprojecten. Maar van stilstand of zelfs achteruitgang was geen sprake. De substantiële investeringen in het integreren van het thema duurzaamheid in de verschillende afdelingen in de jaren voorafgaand aan 2020, hebben ook in het verslagjaar duidelijk vruchten afgeworpen. En er is verder gewerkt aan het verkleinen van de CO₂-footprint van de Universiteit Leiden door zuiniger om te gaan met grondstoffen en door het energiegebruik structureel verder terug te dringen.

Met de ontwikkeling van een nieuwe visie op duurzaamheid voor de universiteit voor de komende tien jaar, werd aan het begin van het jaar een vliegende start gemaakt maar door de coronacrisis trad vertraging op. Al vóór de zomer werd besloten het nieuwe strategisch plan, waarvan de visie op duurzaamheid deel uitmaakt, met een jaar uit te stellen. Hoewel de uitvoering van het Milieubeleidsplan 2016-2020 inmiddels is afgerond, zijn er op dit moment dus nog geen nieuwe visie en strategie voor verdere verduurzaming in de periode na 2020. Wel is hiermee in 2020 een begin gemaakt.

Vlak voor het uitbreken van de coronacrisis, half maart, vond op 21 februari de studentenconferentie Missie2026 plaats. Die toonde de enorme betrokkenheid van studenten en gaf inzicht in wat zij belangrijk vinden voor het verduurzamen van hun universiteit. De belangrijkste thema's bleken aandacht voor het thema duurzaamheid in het onderwijs, meer afvalreductie en -scheiding, en minder vliegverkeer door leden van de universitaire gemeenschap. Deze aandachtspunten worden meegenomen in de verdere visievorming. Daarnaast is in maart 2020 een werkgroep gestart met vertegenwoordigers uit verschillende geledingen van de universitaire gemeenschap. Zij zetten de belangrijkste uitgangspunten voor de nieuwe duurzaamheidsvisie en bijbehorende activiteiten

op een rij. Zo zijn in 2020 de belangrijkste paden en accenten voor de nieuwe visie verkend. In 2021 worden deze nader uitgewerkt met de betrokkenen van faculteiten en de centrale bedrijfsvoering.

We kijken terug op een transitiejaar waarin veel van de doelstellingen uit het huidige Milieubeleidsplan gerealiseerd zijn of nog in uitvoering waren. Tegelijkertijd zijn in 2020 de eerste stappen gezet naar een nieuwe, toekomstbestendige duurzaamheidsvisie voor het komende decennium.

Wij kijken uit naar deze plannen voor de toekomst.

Het College van Bestuur,

Prof.mr. Annetje Ottow
Voorzitter

Prof.dr.ir. Hester Bijl
Rector magnificus

Drs. Martijn Ridderbos RC
Vicevoorzitter

Leiden, juni 2021

Feiten en cijfers

Milieubelastingsindicatoren

Onderstaande indicatoren geven, meerjarig, de milieubelasting weer van de universiteit op de omgeving. Alle cijfers zijn exclusief het Leids Universitair Medisch Centrum. In dit verslag wordt gerekend met 32.813 studenten en 5.821 medewerkers, de cijfers op de peildatum 27 januari 2021.

- GVO = Garanties van Oorsprong
- NLW = Nederlandse windenergie
- NWK = Noorse waterkrachtenergie
- SW = Spaanse windenergie
- VER = Vrijwillige emissierechten

Indicator	Categorie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
CO ₂ -footprint (tonnen)	Totaal	19.269	19.510	22.446	12.739	6.144	2.673	979
	Per medewerker	4,3	4,2	4,6	2,5	1,1884	0,49	0,156
	Per student	0,9	0,8	0,9	0,5	0,2286	0,095	0,033
Energieverbruik (GJ-Primair)	Totaal	538.670	532.728	588.541	540.056	521.081	514.407	467.102
	Per medewerker	120	114	120	106	102	95	80
	Per student	25	23	24	21	20	18	16
Elektriciteitsverbruik (duizend kWh)	Totaal	42.795	42.736	47.601	45.833	45.168	43.783	39.619
	Waarvan gecompenseerd	100% NWK	100% NWK	45% NWK 10% SW 45% NLW	100% NLW	100% NLW	100% NLW	100% NL GVO's
	Zelf opgewekt	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,4%	0,84%	1,56%
Aardgasverbruik (duizend Nm ³)	Totaal	4.850	4.679	5.059	4.030	3.620	3.511	3.187
	Waarvan gecompenseerd	0%	0%	0%	100% cookstove	100% NL mestgas	100% NL mestgas	100% NL VER's
(Stads)verwarming (GJ-Primair)	Totaal	4.012	4.677	5.579	6.567	5.523	9.295	9.663
Waterverbruik (m ³)	Totaal	123.699	122.769	134.323	117.105	126.706	137.231	96.049
	Per medewerker	27,5	26,2	27,5	23,0	24,5	26,6	17
	Per student	5,6	5,3	5,5	4,6	4,7	5,0	3,1
Watertappunten (aantal)	Totaal	0	0	0	3	16	36	36
Afval (kg)	Totaal	731.920	793.133	951.477	752.328	859.736	846.239	484.738*
	Waarvan restafval, papier en karton (kg)	676.112	729.454	782.693	641.989	702.649	623.031	382.135
Waarvan restafval (kg)	<i>Totaal</i>	497.619	555.339	587.710	472.028	515.461	460.600	274.670
	Per student	22,4	23,9	24,1	18,8	19,7	15,6	8,4
Waarvan papier en karton (kg)	<i>Totaal</i>	178.493	174.115	194.983	169.961	187.188	162.431	107.465
	Per student	8,0	7,5	8,0	6,8	7,2	5,5	3,8

* Exclusief de apart ingezamelde koffiedrab.

1. Duurzaamheidsbeleid 2016-2020

Opbouw Milieubeleidsplan 2016-2020

In 2020 is de uitvoering van het Milieubeleidsplan 2016-2020 afgerond. De voornaamste doelstellingen van dit plan waren:

1. De directe milieubelasting verder verminderen tot een niveau dat minimaal aansluit bij andere brede universiteiten.
2. De zichtbaarheid van, en deelname aan het milieu- en duurzaamheidsbeleid versterken bij studenten, medewerkers en de omgeving van de universiteit.
3. De CO₂-footprint van de universiteit gedurende de looptijd van het Milieubeleidsplan met 50 procent doen dalen.

De universiteit wilde deze drie hoofddoelstellingen realiseren door activiteiten te ontplooiën op drie deelterreinen, waarbij de ambities op elk deelterrein verder werden onderverdeeld in een aantal subdoelstellingen. Deze subdoelstellingen, die elk een specifieke letter-cijfercode hebben, worden besproken in de hoofdstukken 2 tot en met 10 van dit duurzaamheidsverslag. Een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot de doelstellingen staat in bijlage A. Het gaat om:

- Verbetering van de milieu- en duurzaamheidsprestaties door middel van zes meetbare thema's: duurzame huisvesting (hoofdstuk 2); energie (hoofdstuk 3); water (hoofdstuk 4); duurzaam inkopen en beleggen (hoofdstuk 5); afval (hoofdstuk 6) en mobiliteit (hoofdstuk 7). De CO₂-footprint staat centraal in hoofdstuk 8.
- Verdere inbedding van duurzaamheid in de kerntaken van de universiteit: onderwijs en onderzoek (hoofdstuk 9).
- Stimulering, uitvoering en borging van initiatieven waardoor activiteiten en resultaten van het milieu- en duurzaamheidsbeleid in brede kring zichtbaar, gedragen en erkend worden (hoofdstuk 10) en de wijze waarop het Leiden University Green Office hieraan bijdraagt (hoofdstuk 11).

Hoofdstuk 12 beschrijft hoe de uitvoering van het Milieubeleidsplan georganiseerd was, en in hoofdstuk 13 ten slotte, wordt aandacht besteed aan het proces om tot een nieuwe duurzaamheidsvisie en een bijbehorend uitvoeringsprogramma te komen.

Resultaten 2020

In de uitvoeringsperiode van het Milieubeleidsplan is veel bereikt; veel van de geformuleerde doelstellingen zijn gerealiseerd. Er is niet alleen veel aandacht besteed aan het verder verduurzamen van de bedrijfsvoering, ook worden vraagstukken rond milieu en duurzaamheid steeds meer in het onderwijs en onderzoek geïncorporeerd.

De resultaten die in 2020 zijn geboekt staan beschreven in dit duurzaamheidsverslag. Het aantal *nieuwe* resultaten dat op het gebied van duurzaamheid is geboekt in het verslagjaar, is vrij beperkt, vooral als gevolg van de coronacrisis. Met ingang van half maart ging vrijwel alle aandacht van de universitaire medewerkers uit naar het draaiend houden van het onderwijs en onderzoek, en de ondersteuning en facilitering hiervan. Dientengevolge was er nog maar weinig gelegenheid om nieuwe duurzaamheidsprojecten op te pakken. Bovendien werkten velen vanuit huis, zodat nauwelijks nieuwe duurzaamheidsinitiatieven op de werkplek mogelijk waren. Wel bleek in dit coronajaar dat de aandacht voor duurzaamheid de afgelopen jaren in veel bedrijfsvoeringsprocessen goed geïntegreerd was. Want ook in 2020 bleef een sterke focus op duurzaamheid bestaan bij de diensten die verantwoordelijk zijn voor huisvesting, energie, inkopen en beleggen, en afval. Ook is het Leiden University Green Office (LUGO) in het verslagjaar nieuwe projecten gestart die gericht waren op een duurzamere bedrijfsvoering en op het vergroten van bewustwording en betrokkenheid van studenten en medewerkers.

Dit zijn de belangrijkste resultaten van vijf jaar werken aan de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020:

- De directe milieubelasting is nu op een niveau dat minimaal aansluit bij de andere brede Nederlandse universiteiten (gebaseerd op duurzaamheidsbenchmarks en informatie van deze universiteiten zelf).
- De betrokkenheid bij het thema duurzaamheid van studenten en medewerkers is vergroot, en de universitaire gemeenschap kan op verschillende manieren actief bijdragen en aanhaken bij bestaande initiatieven, zoals het online *Sustainability Network* dat is opgezet door LUGO.
- De CO₂-footprint van de universiteit is gedurende de looptijd van het Milieubeleidsplan meer dan gehalveerd. Het terugdringen van de CO₂-footprint is gerealiseerd door 28 procent van de totale CO₂-uitstoot

daadwerkelijk te reduceren ten opzichte van 2016 en door de inkoop van certificaten. Sinds 2016 is echter het aantal studenten gegroeid. Dit betekent dat de reductie van de CO₂-uitstoot per student/medewerker is afgenomen met 44 procent ten opzichte van 2016.

Benchmarks

De doelstelling waarmee het Milieubeleidsplan 2016-2020 opent, luidt: *De directe milieubelasting door activiteiten van de universiteit verder verminderen tot een niveau dat minimaal aansluit bij andere brede universiteiten.* Om de vergelijking met andere universiteiten mogelijk te maken, wordt jaarlijks deelgenomen aan twee universitaire duurzaamheidsbenchmarks: de SustainaBul en de UI Green Metric Ranking.

SustainaBul

De Universiteit Leiden stond in 2020 op de twintigste plaats van de dertig deelnemende Nederlandse universiteiten en hogescholen. De universiteit scoort goed op de verduurzaming van haar bedrijfsvoering (88,5 op een maximale score van 110 punten in deze categorie), maar matig op aandacht voor verduurzaming in het onderwijs en onderzoek.

UI Green Metric Ranking

De Universiteit Leiden stond in 2020 op de achtste plaats van 912 internationale universiteiten uit 85 landen, op de zevende plaats in Europa, met 254 deelnemers, en op de eerste plaats van universiteiten met een ligging in het midden van een stadscentrum. Nederlandse universiteiten scoren goed op duurzaamheid: drie Nederlandse universiteiten staan in de top 10, een vierde in de top 50.

SustainaBul

SustainaBul is sinds 2012 de duurzaamheidsranglijst voor Nederlandse instellingen voor hoger onderwijs. Deze ranking fungeert als benchmark en is opgezet door Studenten voor Morgen, het nationale studentennetwerk voor duurzaamheid in het hoger onderwijs. Het doel van de SustainaBul is om het hoger onderwijs duurzamer te maken, van elkaar te leren en elkaar te stimuleren. Veel universiteiten en hogescholen vullen jaarlijks de SustainaBul-vragenlijst in. De vragen hebben betrekking op (aandacht voor) duurzaamheid in het onderwijs en onderzoek en de bedrijfsvoering. Bij elk antwoord dienen de instellingen beleidsstukken of ander bewijs te overleggen om de antwoorden te onderbouwen.

Een team van student-vrijwilligers stelt, op basis van beschikbare documenten en informatie op de website(s) van de onderwijsinstellingen, een eerste ranking op. Vervolgens krijgen de universiteiten de gelegenheid om vragen te beantwoorden; de antwoorden dienen ter onderbouwing van de uiteindelijke ranking.

In 2020 heeft Studenten voor Morgen de opzet van de SustainaBul aangepast, waardoor de nadruk meer is komen te liggen op transparantie. Er wordt gekeken naar de vindbaarheid en zichtbaarheid van de duurzaamheidsprestaties, en naar de kwaliteit van het beleid, de strategie en de visie op duurzaamheid. In het eerdere meetsysteem van SustainaBul van voor 2019 scoorde de Universiteit Leiden hoger (meer dan 90% van het totaal aantal te behalen punten) dan in het nieuwe systeem (60%). In 2020 scoorde de Universiteit Leiden goed op bedrijfsvoering (80% van de te behalen punten), maar minder op de thema's onderzoek (63%) en onderwijs (35%). Op het onderdeel *best practices* werd 53% van de punten behaald. Bij onderwijs zijn verbeteringen mogelijk op het gebied van duurzaamheid in het curriculum en het stimuleren van studenten tot het volgen van onderwijs over duurzaamheid.

UI Green Metric Ranking

De UI Green Metric Ranking is een internationale benchmark, waaraan de Universiteit Leiden in 2020 voor de vierde keer meedeed. In deze benchmark, een initiatief van de Universitas Indonesia, wordt elke instelling beoordeeld op zes thema's: infrastructuur, energie, afvalverwerking, water, transport, en onderwijs & onderzoek. Leiden scoort 85,25 procent van het totaal aantal te behalen punten. In de categorieën water, transport en afval scoort de Universiteit Leiden het hoogst (92-100%). Daarna volgt de categorie onderwijs en onderzoek met 79 procent. Op het gebied van duurzame infrastructuur (40%) scoort de Universiteit Leiden relatief laag.

De goede scores van de Universiteit Leiden (zie hierboven: achtste wereldwijd, zevende in Europa, eerste van universiteiten in het midden van een stadscentrum) kunnen nog verder worden verbeterd. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door meer bomen (meer dan 10%) te planten en meer vegetatie (meer dan 30%) aan te brengen. Ook zou het structureel beschikbare budget (in aantal fte's) voor duurzaamheid moeten toenemen, en zou de hoeveelheid zelf opgewekte groene energie verhoogd moeten worden (van 2% naar 25%). Daarnaast zou het structurele aanbod van opleidingen waarin duurzaamheid een grote rol speelt, moeten toenemen en zou het budget voor onderzoek gerelateerd aan duurzaamheid, omhoog moeten.

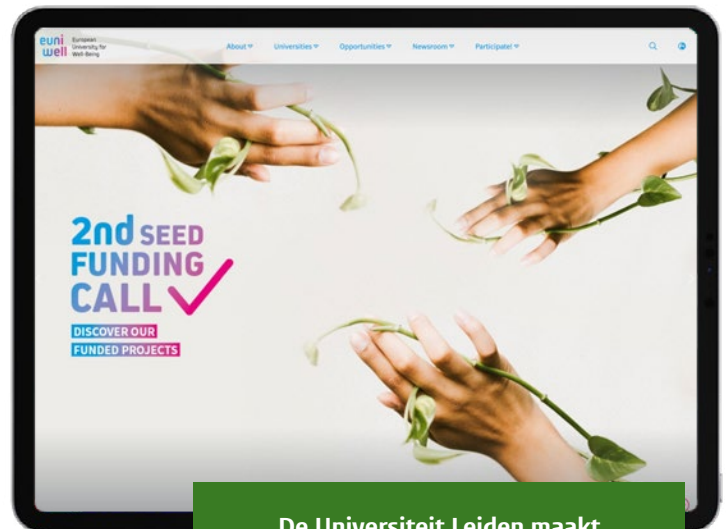
Andere mogelijkheden voor duurzaamheidsvergelijking: Times Higher Education (THE)

De Times Higher Education (THE) is een al langer bestaande internationale benchmark voor universiteiten. In 2018 heeft de THE duurzaamheid voor het eerst als criterium opgenomen. De score op dit onderdeel wordt bepaald door de bijdrage die de universiteiten leveren op de zeventien duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDG's) van de Verenigde Naties. Omdat de Universiteit Leiden (nog) geen SDG-labelling toepast in het onderwijs en onderzoek, is het niet mogelijk om aan dit onderdeel van de THE-benchmark deel te nemen.

Samenwerkingsverbanden

De Universiteit Leiden maakt deel uit van verschillende samenwerkingsverbanden waarin duurzaamheid een belangrijke rol speelt. Zij werkt hierin samen met de gemeente Leiden, bijvoorbeeld in het project BiodiverCities, en neemt deel in het samenwerkingsverband Economie071. In het LDE Centre for Sustainability werkt de universiteit samen met de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam. Ook wordt in VSNU-verband samengewerkt aan kennisuitwisseling en belangenbehartiging op verschillende duurzaamheidsthema's, zoals energiebesparing en afvalbeheer. De universiteit wisselt kennis uit op het

gebied van duurzaamheid met andere Europese universiteiten in het samenwerkingsverband EUniWell en het LERU-netwerk.

De Universiteit Leiden maakt deel uit van verschillende samenwerkingsverbanden waarin duurzaamheid een belangrijke rol speelt.

De ramen op de begane grond van het Snelliusgebouw zijn voorzien van isolerende folie. De folie houdt de stralingswarmte van de zon tegen waardoor we met 40% minder energieverbruik dezelfde gebouwkoeling behalen. In de winter zorgt de raamfolie er juist voor dat de warmte in het gebouw blijft.

Bij de renovatie van het Arsenaal zijn verschillende materialen uit het gebouw 'geogst'. Dat geogste materiaal is waar mogelijk opnieuw gebruikt. Een voorbeeld daarvan is de houtbekleding van de centrale trap.

Foto: Stijn Poelstra

2. Duurzame huisvesting

Een duurzaam gebouw is energiezuinig, leidt niet tot vervuilingen en levert weinig licht- en geluidshinder op. Schaarre materialen worden er zo min mogelijk in toegepast. Daarnaast is een duurzaam gebouw prettig om in te verblijven. Het verduurzamen van gebouwen levert een bijdrage aan zowel Nederlandse als Europese doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. Een instrument dat de laatste jaren veel wordt toegepast om de duurzaamheid van gebouwen integraal te meten en te beoordelen, is de Building Research Establishment Environmental Assessment Method for the Netherlands (BREEAM-NL). Om een BREEAM-NL-certificering te verkrijgen voor een gebouw, wordt de duurzaamheid daarvan bepaald aan de hand van negen categorieën, waaronder het energie-, water- en materiaalgebruik, alsmede de afvalproductie en het aantal transportbewegingen van en naar het gebouw. In diverse categorieën kan een van vijf (oplopende) scores worden behaald: *Pass*, *Good*, *Very Good*, *Excellent* en *Outstanding*.

Nieuwbouw en grootschalige renovatie

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 1

Vanaf 2016 wordt voor nieuwbouw en voor grootschalige renovaties minimaal de BREEAM-NL-score *Very Good* behaald, met de nadruk op energiebesparing en -efficiëntie.

Bij het nastreven van de BREEAM-NL-normen voor nieuwbouw en grootschalige renovaties legt de universiteit de nadruk op energiebesparing en -efficiëntie. Op deze manier kan een financieel evenwicht worden bereikt tussen de duurzaamheidsambities en de grote investeringsopgave die de universiteit heeft op vastgoedgebied. Het Gorlaeusgebouw op de Science Campus, dat in 2016 in gebruik genomen is, is gewaardeerd met het BREEAM-NL Nieuwbouwcertificaat *Very Good*. De komende jaren doorlopen ook diverse andere gebouwen het traject voor een BREEAM-certificering. Het zijn fase 2a van de Science Campus en, in hetzelfde gebied, het nieuwe sportcentrum (van de ontwerp- tot en met de uitvoeringsfase) en de renovatie van Datacenter Snellius. Verder gaat het om Cluster Zuid en het Arsenaal op de Humanities Campus. *Very Good* wordt als minimum nagestreefd, maar gekeken wordt of *Excellent* haalbaar is.

Bestaande bouw

Doelstellingen in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 2

De Universiteit Leiden heeft eind 2016 voor alle relevante gebouwen een nulmeting uitgevoerd volgens BREEAM-NL In-Use. Gerealiseerd in 2016.

Duurzame Huisvesting 3

De Universiteit Leiden heeft eind 2016 een plan opgesteld waarin haalbare ambities inclusief planning voor BREEAM-NL In-Use per gebouw staan vermeld.

De Universiteit Leiden streeft ernaar ook bestaande gebouwen zo energiezuinig mogelijk te maken. Om dit efficiënt te doen, moet eerst geïnventariseerd worden waar de meeste winst te behalen is. Dat kan het beste met behulp van de BREEAM-NL-methode. In 2016 en 2017 is daarom voor 27 bestaande gebouwen een voorlopige BREEAM-NL In-Use-score bepaald. De resultaten van deze nulmeting zijn weergegeven op de pagina [Duurzaam in beeld](#) op de universitaire website. BREEAM-NL In-Use geeft verbetermogelijkheden waarmee voor elk gebouw een plan van aanpak en een planning kan worden opgesteld. Daarnaast is er een lijst van maatregelen die kunnen worden uitgevoerd in de verschillende levensfasen van een gebouw, onder meer bij renovaties. De gebouwen die de aankomende tien jaar niet worden gerenoveerd, zijn apart onder de loep genomen.

Gebiedsontwikkeling

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 4

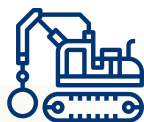
De universiteit zal, samen met de gemeente Leiden, haar duurzaamheidsambities voor de gebiedsontwikkeling van het Leiden Bio Science Park concreet maken.

Bij de gebiedsontwikkeling van het Leiden Bio Science Park (LBSP) werken de Universiteit Leiden en de gemeente Leiden nauw samen. Om de kansen voor

duurzaamheid verder te verkennen en te concretiseren, is in 2016 een nulmeting uitgevoerd. Uit deze quickscan blijkt dat het gebied duurzame potentie heeft. Vervolgens is een plan van aanpak opgesteld om tot BREEAM-certificering te komen (Masterplan Bio Science Park – Gorlaeus; Hart voor de campus). Er zijn veel partijen betrokken bij de ontwikkeling van het LBSP. Dit maakt het realiseren van BREEAM-certificering tot een complex proces. Daarom wordt parallel hieraan onderzocht welke concrete duurzame maatregelen in het gebied direct kunnen worden toegepast. Zo hebben het LBSP, de Omgevingsdienst West-Holland, de gemeente Leiden en de universiteit samen een biodiversiteitsplan voor het gebied opgesteld. De aanbevelingen en voorgestelde maatregelen uit dit plan, worden in diverse projecten uitgevoerd, onder andere in het project Herstructurering van de openbare ruimte in het LBSP.

Grootschalige sloop

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 5

Vanaf 2016 wordt bij de sloop van gebouwen minimaal de BREEAM-NL-score *Very Good* behaald.

Duurzaam slopen wordt sinds 2017 toegepast bij de laagbouw (het oude practicumgebouw) en de hoogbouw van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen. Dit project heeft de BREEAM-NL-score *Excellent* gekregen voor de sloop en demontage in de voorbereidingsfase. Er is een [website](#) over de duurzame sloop gemaakt, evenals een [informatieve video](#) die op de website en via social media is gedeeld.

Het afgelopen jaar is de Gorlaeushoogbouw verder gedemonteerd om zoveel mogelijk materialen te hergebruiken, en om zo min mogelijk overlast te veroorzaken voor de direct naastgelegen gebouwen. Een groot deel van het constructiestaal uit de hoogbouw is speciaal gedemonteerd om te hergebruiken voor de nieuwbouw van het Bio Partner 5-gebouw, en het project The Field, dat onderdeel uitmaakt van de Duurzaamste Kilometer in het Leidse stationsgebied. The Field staat op het terrein van de voormalige Kweektuin van het Singelpark en bestaat uit een circulair paviljoen en *tiny offices*.

De onderste lagen van de oude Gorlaeushoogbouw zijn gespaard gebleven tijdens de sloop. Hier wordt een nieuwe, groene fietsenstalling van gemaakt. Op kelder- en beganegrondniveau komen de fietsparkeerplaatsen, op de eerste verdieping een sfeervolle daktuin. Een deel van de oude staalconstructie gaat dienen als (begroeide) pergola.

De onderste lagen van de oude Gorlaeushoogbouw zijn gespaard gebleven tijdens de sloop. Hier wordt een nieuwe, groene fietsenstalling van gemaakt (© West 8).

Een groot deel van het constructiestaal uit de Gorlaeushoogbouw is speciaal gedemonteerd om te hergebruiken voor de nieuwbouw van het Bio Partner 5-gebouw, en het project The Field.

3. Energie

De Universiteit Leiden streeft naar een energietransitie: het energieverbruik als zodanig moet omlaag en fossiele brandstoffen moeten plaats maken voor duurzame energiebronnen als zonne-, water- en windenergie. Dit laatste gebeurt op twee manieren: door zelf duurzame energie op te wekken en door duurzame energie in te kopen. De universiteit laat zich hierbij leiden door de ambities van het Energieakkoord uit 2013, dat organisaties stimuleert om de energie-efficiëntie en het aandeel duurzame energie te vergroten, en door de ambities van het Klimaatakkoord.

Het Klimaatakkoord van overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties, de Nederlandse vertaling van het wereldwijde Klimaatakkoord dat in 2015 in Parijs werd afgesloten, bevat een pakket aan maatregelen waarmee de opwarming van de aarde en de daardoor veroorzaakte klimaatverandering moeten worden tegengegaan. De Nederlandse overheid wil in 2030 49 procent minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990. De Vereniging van Universiteiten VSNU ziet voor de Nederlandse universiteiten een belangrijke rol weggelegd om de uitdagingen van het Klimaatakkoord te helpen realiseren. Universiteiten beschikken over een enorme hoeveelheid kennis en ideeën waarmee zij een substantiële bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de klimaatdoelen. De Universiteit Leiden draagt bijvoorbeeld bij aan het onderzoek naar alternatieve energiebronnen en het ontwikkelen van neutrale campussen, en wil een rol spelen bij het opleiden van een generatie voor wie duurzaamheid een vanzelfsprekend ijkpunt is.

Vergroten van de energie-efficiëntie

De Universiteit Leiden heeft, evenals alle andere Nederlandse universiteiten, de MeerjarenAfspraak Energie (MJA3) ondertekend. Hiermee verplichtte de universiteit zich om tot het jaar 2020 de energie-efficiëntie jaarlijks met 2 procent te vergroten. Om deze verplichting te kunnen waarmaken, schrijft de universiteit elke vier jaar een energie-efficiëntieplan (EEP) waarin de maatregelen staan die nodig zijn om de doelstelling te halen. Sinds 2005 is een verhoging van de energie-efficiëntie behaald van minstens 2,5 procent per jaar.

Inkoop van elektriciteit

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Elektriciteit 1

In 2017 wordt 100% van de GVO's van Nederlandse duurzame elektriciteit gekocht.

De Universiteit Leiden heeft in 2020 circa 39.619 MWh (ongeveer 356.368 GJ-Primair) elektriciteit verbruikt. Dit verbruik is 10 procent lager dan daarvoor. Hier is de invloed van de coronapandemie duidelijk zichtbaar. Los van de invloed van de coronapandemie, daalt het elektriciteitsverbruik ook relatief gezien, omdat het aantal studenten en medewerkers blijft stijgen. Het vergroenen van het elektriciteitsverbruik gebeurt door het kopen van Garanties van Oorsprong (GVO's). GVO's dienen om te bewijzen dat de CO₂-uitstoot van de ingekochte grijze stroom wordt gecompenseerd met het stimuleren van daadwerkelijk groen opgewekte stroom. Dit doet de universiteit voor al haar elektriciteit sinds 2010, en sinds 2017 met 100 procent Nederlandse wind.

Zonnepanelen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Elektriciteit 2

In 2018 wordt 0,3% van het totale elektriciteitsverbruik door de universiteit zelf opgewekt.

Sinds 2013 wekt de universiteit op beperkte schaal zelf elektriciteit op met de zonnepanelen op het dak van het Plexusgebouw. Met de in 2017 toegewezen overheidssubsidie Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+) zijn veel meer zonnepanelen aangeschaft. Het collegegebouw van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen is in juni 2018 voorzien van 1.242 zonnepanelen. Het gebouw beschikt daarmee over het grootste zonnedak van Leiden (zie ook de video [Biggest solar panel roof in Leiden!](#) op YouTube). Verder zijn het Van Steenisgebouw, het Willem Einthovengebouw, het Kamerlingh Onnesgebouw en de Oude UB eind 2019 voorzien van zonnepanelen. In 2020 werd de oorspronkelijke doelstelling om 0,3 procent van de elektriciteit zelf op te wekken ruimschoots behaald. Met de opwek van 615 MWh wordt 1,56 procent van het totale jaargebruik door zonnepanelen geproduceerd.

In 2020 werd de oorspronkelijke doelstelling om 0,3 procent van de elektriciteit zelf op te wekken ruimschoots behaald. Met de opwek van 615 MWh wordt 1,56 procent van het totale jaargebruik door zonnepanelen geproduceerd.

Warmte-koudeopslag

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Gas 1

WKO wordt bij nieuwbouw en grootschalige renovaties toegepast wanneer die kan worden terugverdiend binnen de tijd die overeenkomt met de helft van de door de fabrikant verwachte economische levensduur van de vervangende installatie.

Door de toepassing van warmte-koudeopslag (WKO) kan restwarmte uit de zomer worden ingezet in de winter. Dit kan een aanzienlijke besparing van aardgas opleveren. De universiteit heeft WKO voor het eerst toegepast bij de nieuwbouw van het Gorlaeusgebouw op de Science Campus.

Aardgas wordt bij de Universiteit Leiden grotendeels gebruikt voor verwarming. De universiteit heeft in 2020 in totaal circa 3,2 miljoen m³ gas (ongeveer 101.000 GJ-Primair) verbruikt. Dit verbruik ligt lager dan in 2019 (3,5) en in 2018 (3,6). Dat komt vooral door de ingebruikneming van het Gorlaeusgebouw van de Science Campus, en in het buiten gebruik stellen en slopen van de oude gebouwen. Sinds 2018 draagt de CO₂-emissie uit aardgasverbruik niet meer bij aan de universitaire CO₂-footprint, omdat alle emissies zijn gecompenseerd (zie hierna).

De komende jaren gaat de Universiteit Leiden de Humanities Campus grondig renoveren. De bestaande gebouwen van het Witte Singel/Doelencomplex in de Leidse binnenstad worden gedeeltelijk gesloopt en er wordt nieuwbouw gerealiseerd. Ook wordt een deel van de gebouwen gerenoveerd. De verwarming en koeling van de bestaande gebouwen dragen voor bijna de helft bij aan het totale aardgasverbruik. Hier ligt dus een mooie kans voor verduurzaming. Door toepassing van WKO kan een besparing van ongeveer een kwart van het aardgasverbruik worden gerealiseerd.

Vergroenen van gasverbruik

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Gas 2

Vanaf 2017 wordt de CO₂-emissie door aardgasverbruik volledig gecompenseerd door aankoop van VER's.

Het vergroenen van het gasverbruik kan door het kopen van Vrijwillige Emissierechten (VER's). VER's zijn financiële bijdragen aan projecten die ten doel hebben de CO₂-emissie wereldwijd te reduceren. In 2020 maakte de Universiteit Leiden gebruik van deze mogelijkheid door middel van een overeenkomst met een Nederlands bedrijf dat mestgassen opvangt. De CO₂-uitstoot wordt omgezet in VER's, waarmee het volledige gasverbruik wordt gecompenseerd. Op deze manier draagt de universiteit ook bij aan de verduurzaming van de Nederlandse energie-industrie.

4. Water

De Universiteit Leiden gebruikt water voor diverse doeleinden, die variëren van het onderzoek in de laboratoria tot het doorspoelen van de toiletten. Slechts voor een relatief klein gedeelte van de totale waterbehoefte is schoon (drink)water nodig. Door kritisch te kijken naar de waterbehoefte kan de milieu-impact van het watergebruik beperkt worden. De Universiteit Leiden heeft in 2020 circa 96.049 m³ water verbruikt. Dit verbruik is 30 procent lager dan de laatste jaren, een daling die ongetwijfeld veroorzaakt is door het beperkte gebruik van de campusfaciliteiten tijdens de coronapandemie. Door het onderwijs op afstand is het gemiddelde waterverbruik bij de universiteit per student in 2020 sterk teruggelopen, van respectievelijk 5,0 m³ in 2019 en 4,7 m³ in 2018 naar slechts 3,1 m³ in 2020 (zie ook de tabel Milieubelastingsindicatoren, op p. 4).

Waterbesparing

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Water 1

Bij nieuwbouw en renovaties worden waterbesparende maatregelen genomen volgens de laatste stand van de techniek.

Bij nieuwbouw of grootschalige renovatie van gebouwen worden maatregelen genomen om water te besparen via de BREEAM-NL-methodiek. Deze methodiek biedt direct toepasbare maatregelen die als nieuwe standaard kunnen gaan dienen. Aangevuld met eigen *best practices* kunnen deze maatregelen bij vrijwel elk project worden toegepast. De universiteit werkt momenteel aan een technisch handboek waarin de BREEAM-methodiek wordt gepresenteerd en toegelicht. Daarin zullen ook de minimale eisen voor programma's van eisen worden uitgewerkt.

Stimuleren kraanwatergebruik

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Water 2

De Universiteit Leiden gaat deelnemen aan 'Join the Pipe', en installeert punten voor het tappen van kraanwater in ieder gebouw.

De Universiteit Leiden installeerde in 2018 en 2019 Join the Pipe-watertappunten op twintig locaties. Eind 2019 waren alle beoogde 36 tappunten geïnstalleerd. Door het aanbrengen van deze watertappunten stimuleert de universiteit het drinken van kraanwater. De organisatie Join the Pipe streeft naar een eerlijke verdeling van drinkwater in de wereld en gaat het gebruik tegen van milieuvriendelijk, in plastic voorverpakt bronwater. Met (de opbrengst van) het installeren van watertappunten en de verkoop van navulbare kraanwaterflessen worden schoondrinkwaterprojecten in ontwikkelingslanden gefinancierd.

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Water 3

In 2016 heeft de Universiteit Leiden afscheid genomen van alle *watercoolers*. Gerealiseerd in 2016.

De Universiteit Leiden installeerde in 2018 en 2019 Join the Pipe-watertappunten op twintig locaties. Eind 2019 waren alle beoogde 36 tappunten geïnstalleerd. Door het aanbrengen van deze watertappunten stimuleert de universiteit het drinken van kraanwater.

5. Duurzaam inkopen en beleggen

De afdeling Universitaire Inkoop Leiden (UIL) koopt voor de Universiteit Leiden jaarlijks een breed scala aan goederen en diensten in. Deze hebben allemaal, in meerdere of mindere mate, een nadelig effect op het milieu. In 2008 hebben de gezamenlijke universiteiten en hogescholen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW, destijds VROM) een convenant afgesloten, waarin is afgesproken dat vanaf 2012 voor minimaal 50 procent van de aankopen en investeringen duurzaam wordt ingekocht volgens de criteria van IenW. Het ministerie heeft voor een aantal productgroepen minimale eisen en gunningswensen voorgeschreven op het gebied van milieu, die voldoen aan een vaste set van internationale, sociale voorwaarden (de zogeheten PIANOo-criteria; PIANOo is het Expertisecentrum Aanbe-steden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat). Vóór 2020 dienden alle aankopen en investeringen waarvoor PIANOo-criteria waren opgesteld, duurzaam te worden ingekocht. De Universiteit Leiden voldoet al sinds 2012 volledig aan het convenant van het ministerie: in alle gevallen waarvoor criteria zijn opgesteld, worden deze door de universiteit toegepast.

Duurzaam inkopen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 1

In 2018 hanteert de universiteit duurzaamheids-criteria voor alle vormen van inkoop van goederen en diensten waarbij dit mogelijk is.

Bij iedere aanbesteding probeert UIL de relevante duurzaamheidscriteria te verzwaren om de duurzaamheidsambities van de universiteit te ondersteunen. UIL heeft ook in 2020 de mogelijkheden onderzocht en, indien aanwezig, uitgewerkt in de diverse programma's van eisen en wensen. In de door UIL gehanteerde nul-metingen op het gebied van duurzaamheid zijn onder meer transportmiddelen, transportbewegingen, aflever-condities en verpakkingsmaterialen opgenomen. Specifieke verpakkingsmaterialen worden retourgenomen.

In 2019 is het totale wagenpark van de universiteit door UIL aanbesteed; er wordt nu gereden met elektrische voertuigen. De universiteit heeft hiermee de uitstoot van schadelijke stoffen door het wagenpark in 2020 tot nul gereduceerd (Zero Emissie). Ook compenseerde

de universiteit in 2020 de CO₂-uitstoot van vliegreizen, gemaakt in de jaren 2018, 2019 en 2020.

De universiteit heeft de uitstoot van schadelijke stoffen door het wagenpark in 2020 tot nul gereduceerd (Zero Emissie)

Ontwikkeling van duurzame criteria

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 2

De Universiteit Leiden neemt het initiatief om voor de gezamenlijke universiteiten te komen tot duurzaamheidscriteria voor productgroepen waarvoor deze landelijk nog niet bestaan.

Het samen met andere universiteiten formuleren van gemeenschappelijke duurzaamheidscriteria blijkt lastiger dan gedacht. De Universiteit Leiden houdt vast aan de ambitie om de inkoop verder te verduurzamen en heeft daarvoor zelf nieuw inkoopbeleid ontwikkeld.

UIL zal voor productgroepen waarvoor geen PIANOo-criteria zijn opgesteld, samen met degenen die eind-verantwoordelijk zijn voor de inkoop, strengere duurzaamheidscriteria vaststellen. Inkoopactiviteiten zullen eerder worden opgestart en er is een checklist opgesteld voor vier centrale aspecten van inkoop: producten, productie, levering en leveringen.

Bij *producten* wordt gekeken naar het te verwachten energieverbruik, de recyclebaarheid en de levensduur van het aan te schaffen product, en naar de aanwe-

zigheid van bepaalde keurmerken voor eerlijke handel. Bij *productie* wordt gelet op het energieverbruik, de productuitval, het geproduceerde afval, de verspilling en de uitstoot tijdens het productieproces, en het eventuele gebruik van giftige en gevaarlijke materialen. Bij het aspect *levering* wordt nagegaan of de leverancier werkt met een milieuzorgsysteem, of hij duurzaam innoveert en of hij jaarlijks verslag doet over duurzaamheid. Het aspect *leveringen* tenslotte heeft betrekking op de soort en de hoeveelheid gebruikt verpakkingsmateriaal, het aantal vervoersbewegingen, de afstanden voor het vervoer van de producten, de uitstoot van de gebruikte transportmiddelen en het al dan niet retour nemen van afgedankte materialen, producten en verpakkingen.

Duurzaam eten en drinken

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 3

Afhankelijk van marktaanbod en prijsstelling bestaat in 2018 80% van de productgroepen in de universitaire restaurants uit biologische of fairtrade producten en, waar mogelijk, uit regionale producten, met voldoende keus voor vegetariërs.

Duurzaam geproduceerd voedsel beperkt de CO₂-emissie bij de productie en bevordert de economie van de regio. De universiteit werkt aan het vergroten van het aandeel biologische, fairtrade-, vegetarische en veganistische producten in de universitaire restaurants.

Duurzame producten worden in de restaurants van de Universiteit Leiden gepresenteerd onder het label Pure. De Universiteit Leiden heeft het Pure-concept zelf ontwikkeld. Het uitgangspunt van Pure is dat vegeta-

risch en veganistisch eten duurzaam en gezond is, en dat dit daarom de norm moet zijn. De veganistische en vegetarische producten zijn lager geprijsd dan het niet-vegetarische assortiment, en ze worden extra onder de aandacht gebracht, bijvoorbeeld door middel van dagaanbiedingen. Inmiddels bestaat het aanbod van de universitaire catering voor ruim 80 procent uit duurzame, biologische of fairtrade producten. De Faculty Club, de centrale ontmoetingsplaats voor de universitaire gemeenschap, gebruikt uitsluitend 100 procent biologische ingrediënten.

Sinds begin 2020 is het aanbod in de cafés in het Kamerlingh Onnesgebouw, het Lipsius, het Pieter de la Court en de Universiteitsbibliotheek geheel vegetarisch. Daarnaast deed de universiteit mee aan de Nationale Week Zonder Vlees (9 tot en met 15 maart 2020). In de Faculty Club is een eigen watertapsysteem aangesloten. Hiermee tappen de brasserie en het restaurant zelf plat en koolzuurhoudend water. Dit bespaart de universiteit jaarlijks het transport van 8,2 ton volle flessen, en de afvoer van 4,2 ton aan glas van lege flessen. Het watertapsysteem is onderdeel van het [Made Blue-initiatief](#).

Duurzame producten worden in de restaurants van de Universiteit Leiden gepresenteerd onder het label Pure. De Universiteit Leiden heeft het Pure-concept zelf ontwikkeld.

De veganistische en vegetarische producten zijn lager geprijsd dan het niet-vegetarische assortiment, en ze worden extra onder de aandacht gebracht.

Het aantal transportbewegingen voor de bevoorrading van de universitaire restaurants wordt voortdurend geoptimaliseerd, zonder dat dit ten koste gaat van de versheid van de producten. Door continue monitoring van het verbruik kunnen levensmiddelen zorgvuldig worden ingekocht, waardoor de voedselverspilling minimaal blijft. Om voedselverspilling verder tegen te gaan wordt oud brood bijvoorbeeld gebruikt om croutons van te maken en wordt overrijp fruit in een smoothie verwerkt. De gemiddelde voedselverspilling van de universiteit is 1 procent, het marktgemiddelde schommelt rond de 10 procent.

De gemiddelde voedselverspilling van de universiteit is 1 procent, het marktgemiddelde schommelt rond de 10 procent.

Duurzaam beleggen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 4

De universiteit onderzoekt in 2016 of de duurzaamheidscriteria voor het beleggingsbeleid nader gespecificeerd kunnen worden, bijvoorbeeld aansluitend op criteria die pensioenfondsen zoals het ABP hanteren.

De Universiteit Leiden had eind 2020 circa 188 miljoen euro 'op de bank' staan. Het geld is gestationeerd bij het ministerie van Financiën, het zogenoemde schatkistbankieren. Dit geld is nodig om op korte termijn te kunnen voldoen aan de lopende financiële verplichtingen, en om de geplande investeringen in huisvesting te kunnen financieren. Schatkistbankieren wordt alleen toegepast door organisaties die met publieke middelen gefinancierd worden. Het geld van de stichtingen die aan de Universiteit Leiden verbonden zijn, valt daarbuiten.

De belangrijkste stichting is Praesidium Libertatis. Giften en legaten waarvan de beleggingsopbrengsten worden gebruikt om activiteiten op het gebied van onderwijs en onderzoek te financieren, worden bij voorkeur ondergebracht in deze stichting. Het vermogen van Praesidium Libertatis bedraagt circa twintig miljoen euro. Het is belegd in aandelenfondsen (40%) en in obligaties (60%). De aandelenfondsen waarin Praesidium Libertatis belegt, zijn duurzame beleggingsfondsen, zoals de fondsen die beheerd worden door de ASN-bank of het RobecoSAM Smart Energy Fund. Ook wordt belegd in duurzame trackers, dat zijn fondsen die de beursindex volgen. Bij de beleggingen in obligaties wordt getoetst of deze voldoen aan de criteria van de UN Global Compact. Hierbij wordt getoetst op bescherming van mensenrechten, en het uitbannen van kinderarbeid en corruptie. In 2020 zijn de criteria voor obligaties verder aangescherpt en worden ook ondernemingen uitgesloten die als product hebben: controversiële wapens, tabak (omzet > 10%), thermische kolen (omzet > 10% door winning/productie of omzet > 25% door energieopwekking) en teerzanden (omzet > 25%). Daarnaast worden ondernemingen uitgesloten waarvan de kernactiviteit direct dan wel indirect samenhangt met fossiele brandstoffen. Ten slotte werd met ingang van 2020 niet meer belegd in obligaties van ondernemingen die betrokken waren bij controverses op het gebied van *accounting & taxation*.

6. Afval

In het Milieubeleidsplan 2016-2020 formuleert de Universiteit Leiden drie speerpunten om de hoeveelheid afval zoveel mogelijk te beperken en daardoor bij te dragen aan een circulaire economie: voorkomen, scheiden en recyclen. Het voornaamste doel is om afval te voorkomen, omdat hiermee de meeste milieuwinst wordt behaald. Medewerkers, studenten en bezoekers van de Universiteit Leiden produceren gezamenlijk zo'n 850 ton bedrijfsafval per jaar. Zo'n 55 procent daarvan is niet-gescheiden bedrijfsafval. Dit wordt verbrand met energieteerugwinning. Ongeveer 45 procent van het afval zamelt de universiteit gescheiden in, zoals PMD (plastic, metaal en drinkverpakkingen), organisch afval, papier en karton, koffiebekers, koffiedik, afvalhout, bouw- en sloopafval, frituurvet, glas, hoogwaardig plastic en apparatuur zoals computers.

Afval voorkomen en restafval verminderen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Afval 1

In 2017 werkt het Bestuursbureau van de universiteit bij externe communicatie voor 95% digitaal. Het papiergebruik van het Bestuursbureau is teruggebracht tot 40% ten opzichte van 2015.

Het Bestuursbureau minimaliseert haar papierverbruik doordat er vrijwel geen brieven meer aan medewerkers en studenten worden gestuurd. De interne communicatie verloopt nagenoeg uitsluitend via e-mail, website en sociale media. Producties voor intern gebruik, zoals Onderwijs in cijfers, Onderzoek in cijfers en Personeel in cijfers, worden nog uitsluitend digitaal verspreid. Notities en vergaderstukken voor overleg en vergaderingen

worden in een SharePoint-omgeving geplaatst. Hierdoor is het gebruik van papier sterk teruggedrongen.

Voor marketing en externe communicatie wordt daarentegen nog wel papier gebruikt, met name voor de werving van studenten. Het blijkt nodig om, naast digitale kanalen, ook brochures in te zetten: hier is veel vraag naar. De brochures worden sinds 2017 duurzaam en klimaatneutraal geproduceerd. Dit geldt zowel voor het gebruikte papier als voor het drukproces. Ondanks het terugdringen van het papiergebruik door het Bestuursbureau voor de interne communicatie, is het papiergebruik per saldo gelijk gebleven. Dit komt door een stijging van het gebruik van geprint wervingsmateriaal als gevolg van toenemende wervingsactiviteiten, met name op internationale beurzen.

Doelstelling in Milieubeleidsplan

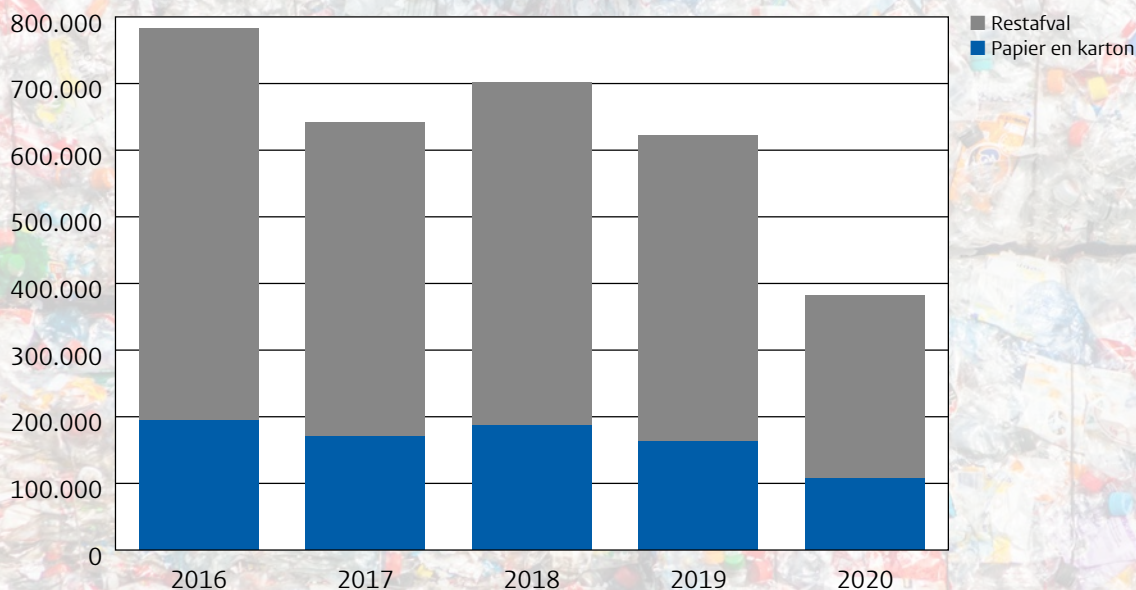
Afval 2

Jaarlijks vermindert de hoeveelheid afval van de Universiteit Leiden tot maximaal 25 kilo per student in 2020.

Het resultaat van de doelstelling om het restafval van de gehele universiteit terug te dringen, wordt gemeten aan de hand van de totale hoeveelheid papier- en kartonafval plus restafval per jaar, gedeeld door het aantal studenten (zie de tabel Milieubelastingsindicatoren, p. 4). In de grafiek op de volgende pagina is te zien dat in 2016 een sterke daling is ingezet. De gemiddelde hoeveelheid afval per student nam af van 32,2 kilo in 2016 tot 21 kilo in 2019. In 2020 bedroeg de hoeveelheid papier- en kartonafval plus restafval per student 11,64 kilo. Deze aanzienlijke daling is (mede) toe te schrijven aan het thuis studeren van studenten als gevolg van de coronacrisis.

In totaal werd in het verslagjaar bijna 200 ton restafval minder opgehaald dan in 2019. De afvalberg bestond voor 56,7 procent uit restafval, een kleine toename ten opzichte van het aandeel van 54,4 procent een jaar eerder. Veel van dit afval kwam voort uit een grote opruimactie van diverse magazijnen en kelders. Door het advies om zeer frequent de handen te wassen in verband met de coronapandemie zal een relatief groot deel van de afvalstroom van het afgelopen jaar hebben bestaan uit papieren handdoekjes. Voor de nieuwe aanbesteding is marktverkenning gedaan naar de mogelijkheden voor aparte inzameling en recycling van deze handdoekjes.

Gemiddelde hoeveelheid afval (kg)

Afval scheiden

Doelstellingen in Milieubeleidsplan

Afval 3

Het aandeel te verbranden bedrijfsafval is in 2020 teruggebracht tot minder dan 250 ton.

Niet gerealiseerd. De hoeveelheid restafval per student is sinds 2016 wel afgenomen.

Afval 4

In alle universitaire gebouwen (50 personen of meer) komen uiterlijk in 2017 inzamelpunten voor plastic, papier en bedrijfsafval.

Het tweede spoor in het beperken van de hoeveelheid afval is het streven naar meer afvalscheiding. In 2016 is ingezet op het maximaliseren van scheiding bij de bron, zodat een hoger recyclerelement behaald kon worden dan door het nascheiden van afvalstromen mogelijk zou zijn geweest.

Dankzij de inspanningen van de afgelopen jaren zien we twee trends in de ontwikkeling van het universitaire afval. Ten eerste krimpt de totale afvalberg, ondanks de groei van het aantal studenten en medewerkers. Ten tweede neemt het aandeel te verbranden restafval gestaag af door het inregelen van nieuwe afvalstromen die gescheiden worden ingezameld. In 2016 werd jaarlijks 588 ton restafval geproduceerd, in 2019 was dat

verminderd tot 461 ton. In 2020 bedroeg de restafval 275 ton.

Een groter afvalscheidingspercentage kan worden bereikt door afvalbakken met meerdere compartimenten voor de verschillende soorten afval te plaatsen ('scheidingsmeubels'). Vanzelfsprekend blijft de bereidheid van studenten en medewerkers om hun afval te scheiden in hoge mate bepalend voor het eindresultaat. Ook in 2020 bleef de universiteit streven naar een betere verspreiding en verdeling van afvalbakken.

Sinds 2019 worden bij de universiteit vijf hoofdafvalstromen ingezameld: (1) papier- en kartonafval; (2) GFT-afval en etensresten; (3) PMD (plastic verpakkingen, metaal en drinkpakken); (4) koffiebekers en (5) restafval. Papier en karton worden gewassen en verwerkt tot nieuw papier en karton. GFT en etensresten gaan naar een vergister. Een deel daarvan wordt omgezet in biogas. Het restant wordt verwerkt tot een bodemverbeteraar. In 2018 heeft de universiteit recycling van de PMD-stroom gerealiseerd. Na ruim anderhalf jaar intensieve markt-oriëntatie, marktwerking en interne dataopbouw wordt sinds februari 2019 de PMD-afvalstroom apart ingezameld en gerecycled. Tegelijk met de PMD-recycling is een nieuwe afvalstroom geïntroduceerd: koffiebekers. Hiervan wordt op dit moment toiletpapier gemaakt, maar op landelijk niveau worden pilots uitgevoerd om te onderzoeken of meer hoogwaardige toepassingen van de gerecyclede koffiebekers mogelijk is. Door de koffiebekers apart in te zamelen, vervuilen ze niet langer de PMD-stroom en wordt de vereiste zuiverheid van deze stroom gewaarborgd.

Om meer afvalscheiding te stimuleren, beschikken de grote locaties van de universiteit sinds zomer 2019 over een milieustraat.

Om meer afvalscheiding te stimuleren, beschikken de grote locaties van de universiteit sinds zomer 2019 over een milieustraat. De milieustraat is op dezelfde wijze ingericht als gemeentelijke depots. Naast de afvaldepots die voor eindgebruikers (studenten en medewerkers) toegankelijk zijn, zamelt de universiteit zelf ook nog diverse soorten bedrijfsafval in: bouw- & sloopafval, elektronische apparatuur, kunststof folies, hout, ICT- & telecommunicatieapparatuur, ijzer, koffiedik, harde kunststoffen, lampen & tl-buizen, meubilair, pallets en piepschuim. De informatievoorziening bij de milieustraten draagt bij aan het vergroten van de kennis, de bewustwording en het engagement van de betrokken medewerkers. Door de afvalcontainers buiten de gebouwen te vergrendelen en niet-universitair afval te weren, blijft het afval zo zuiver mogelijk.

De universiteit heeft in de afgelopen jaren data verzameld over haar afvalstromen om daarmee de nieuwe aanbesteding voor afvalverwerking beter in de markt te kunnen zetten. Met het oog op de representativiteit van deze data stimuleert de universiteit medewerkers en studenten om het afval zo zorgvuldig mogelijk te scheiden. Het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB) rapporteert ieder kwartaal de afvaldata aan de faculteiten. De resultaten worden besproken om na te gaan hoe zij de hoeveelheid afval verder kunnen reduceren. Ook wordt de samenstelling van het restafval geanalyseerd om te zien of een gedeelte daarvan bij een van de andere afvalstromen zou kunnen worden gevoegd. Zo kunnen nieuwe procedures worden opgesteld voor een zo duurzaam mogelijke verwerking van elk type afvalstroom.

Afval recycleren

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Afval 5

Vanaf 2017 worden goederen die binnen de universiteit overbodig zijn, aan medewerkers en studenten aangeboden via een webwinkel. In 2020 bedraagt het aantal transacties via de webwinkel 200 per jaar.

Ook het recycleren van afgedankte goederen zou een mogelijkheid kunnen zijn om de universitaire milieubelasting verder omlaag te brengen. In 2016 is onderzoek gedaan naar de realisatie van een webwinkel. Besloten werd dit uit te stellen totdat er meer duidelijkheid zou zijn over de duurzaamheidsopbrengst en de wijze waarop de webwinkel efficiënt zou kunnen worden ingericht. Op dit punt hebben de afgelopen jaren geen ontwikkelingen plaatsgevonden.

In 2020 heeft de universiteit via het Leiden University Green Office (LUGO), afgedankt meubilair ter beschikking gesteld aan studentenverenigingen. In de toekomst wordt gezocht naar mogelijkheden om het schenken van oud meubilair aan studenten- en studieverenigingen makkelijker en structureel te maken, zonder tussenkomst van het LUGO.

7. Mobiliteit

De Universiteit Leiden telt ruim zestig locaties (de meeste in Leiden, een aantal in Den Haag), 5.821 medewerkers en 32.813 studenten. Daarnaast ontvangt de universiteit jaarlijks een groot aantal bezoekers. Dagelijks vinden dan ook duizenden vervoersbewegingen plaats van, naar en tussen de universiteitsgebouwen: woon-werkverkeer, woon-studieverkeer, het verkeer dat bezoekers met zich meebrengen, dienstreizen en het transport van goederen naar en tussen de verschillende universitaire locaties. Al deze vormen van vervoer dragen onder normale omstandigheden voor een groot deel bij aan de totale CO₂-footprint van de universiteit.

Sinds de corona-uitbraak in maart 2020 is het reisgedrag van medewerkers echter drastisch gewijzigd: voor de medewerkers wier werkzaamheden het toelieten, gold dat thuiswerken de norm was. Ook werd er (vrijwel) niet gereisd naar conferenties en andere bijeenkomsten in binnen- en buitenland. Deze radicale reductie van de reisbewegingen heeft er toe geleid dat de CO₂-footprint als gevolg van woon-werkverkeer en dienstreizen slechts 30 procent bedroeg van die in 2019.

De ingrijpende en langdurige verandering in de manier van werken heeft ook invloed gehad op het denken over de noodzaak van reizen. Temeer daar medewerkers vertrouwd geraakt zijn met nieuwe, overwegend digitale vormen van vergaderen en confereren. Dit heeft geleid tot meer bewustwording op het gebied van mobiliteit. Deze omslag zal worden meegenomen in toekomstig beleid, ook die ten aanzien van thuiswerken.

Woon-werkverkeer vergroenen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 1

Op locaties met minstens 50 parkeerplaatsen worden oplaadpalen voor auto's geplaatst.

Er zijn diverse universitaire locaties met eigen parkeerplaatsen, waarvan er al veel zijn voorzien van oplaadpalen. De afgelopen jaren zijn op verschillende locaties nog meer palen geplaatst. Inmiddels zijn in totaal 26 laadpunten beschikbaar. Zowel bij het Sylvius als bij het Snellius staan vier laadpalen. Het Gorlaeusgebouw heeft zes laadpunten beschikbaar, de parkeergarage Maliebaan Zuid telt er twee. In 2019 zijn tien oplaadpalen geplaatst voor het Willem Einthovengebouw. Deze

In 2020 bedroeg de hoeveelheid energie die is gebruikt voor het opladen van elektrische voertuigen 16.691 kWh, waarvan 8.161 kWh voor woon-werkverkeer.

zijn primair bedoeld voor medewerkers, maar ook het UFB maakt er gebruik van voor het goedertransport tussen universitaire locaties. Met de universitaire koffieleverancier is afgesproken dat de bezorgers elektrisch gaan rijden en dat zij hun twee voertuigen bij het Willem Einthovengebouw kunnen opladen. In 2020 bedroeg de hoeveelheid energie die is gebruikt voor het opladen van elektrische voertuigen 16.691 kWh, waarvan 8.161 kWh voor woon-werkverkeer.

Woon-werkverkeer verminderen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 2

In 2016 wordt in de verhuiskostenregeling een groene verhuisprijs opgenomen voor werknemers met een dienstverband van langer dan een jaar.

In 2016 is de mogelijkheid verruimd om een verhuiskostenvergoeding aan te bieden. Medewerkers met (uitzicht op) een vast dienstverband, die meer dan 25 kilometer van hun werk wonen, komen in aanmerking voor een verhuisprijs van 2.500 euro als zij verhuizen, en daarmee binnen een straal van tien kilometer van hun werkplek gaan wonen. Deze verhuisprijs wordt ook wel 'groene verhuisprijs' genoemd, omdat de milieubelasting van woon-werkverkeer afneemt door de kleinere afstand en de betere mogelijkheden om de fiets of het openbaar vervoer te gebruiken.

In 2020 heeft de gemeente samen met stakeholders bij het Leiden Bio Science Park (LBSP) een onderzoek uitgevoerd naar een betere doorstroming en een veiliger verkeerssituatie voor fietsers en voetgangers rond het LBSP (© West 8).

Sinds 2015 wordt het gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer gestimuleerd door het fiscale vrijstellingsbedrag voor de fiets via het Keuzemodel Arbeidsvoorwaarden te verdubbelen naar 1.500 euro. Dit fiscale vrijstellingsbedrag geldt voor de aanschaf-, onderhouds- of leasekosten van een (elektrische) fiets. In 2020 hebben 273 medewerkers gebruik gemaakt van het Keuzemodel Arbeidsvoorwaarden voor de aanschaf van een fiets en hebben 309 medewerkers hun fiets-onderhoud via het Keuzemodel laten verrekenen.

Om actief bij te dragen aan het stimuleren van het gebruik van de fiets heeft de Universiteit Leiden in november 2020 de Fietsmissie Hoger Onderwijs ondertekend. Met de Fietsmissie wil het hoger onderwijs anticiperen op het vervoer na corona, wanneer medewerkers weer meer naar en voor het werk zullen reizen. De samenwerking binnen de Fietsmissie helpt om verder vorm te geven aan:

- Het stimuleren van de gezondheid en vitaliteit van medewerkers;
- Het vergroten van de bereikbaarheid van de locaties, door middel van het terugdringen van autoverkeer (minder files), het vermijden van parkeerproblemen, en het verkleinen van de 'hyperspits' in het openbaar vervoer;
- Het bijdragen aan duurzaamheid.

Op basis van de resultaten van de mobiliteitsenquête uit 2017 is berekend dat negen procent van de medewerkers die binnen een straal van vijf kilometer van het werk woont, de auto neemt naar het werk.

Goede en groene ontsluiting

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 3

De Universiteit Leiden gaat in 2016 onderzoek doen naar de mogelijkheden voor een goede en groene ontsluiting van de Science Campus (nu Campus Bio Science Park).

De meeste locaties van de universiteit zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer. In Leiden liggen alle universitaire gebouwen, behalve de gebouwen van de Campus Bio Science Park, op maximaal vijftien minuten loopafstand van station Leiden Centraal; in Den Haag op maximaal tien minuten loopafstand van Den Haag Centraal. Het Wijnhavencomplex ligt vrijwel naast het station.

De Campus Bio Science Park in Leiden is met het openbaar vervoer minder goed bereikbaar. De Universiteit Leiden, de gemeente Leiden, de provincie Zuid-Holland en de bedrijven zetten zich ervoor in om dit te verbeteren. In 2020 heeft de gemeente samen met stakeholders bij het Leiden Bio Science Park (LBSP) een onderzoek uitgevoerd naar een betere doorstroming en een veiliger verkeerssituatie voor fietsers en voetgangers rond het LBSP. In 2021 worden op basis hiervan voorstellen tot verbetering geformuleerd. De bereikbaarheid van het LBSP is ook een van de speerpunten in het Masterplan Bio Science Park – Gorlaeus, Hart voor de campus, dat is ontwikkeld door de gemeente Leiden en de Universiteit Leiden.

Minder vliegverkeer

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 4

Bij dienstreizen korter dan zes uur reistijd is reizen per trein de norm.

Gedurende het grootste deel van 2020 zijn (internationale) wetenschappelijke contacten onderhouden via digitale media. Noodgedwongen is het gebruik van duurzame communicatiealternatieven, zoals teleconferencing en MS Teams, sterk geïntensiveerd. Het aantal dienstreizen is in 2020 dus sterk teruggelopen; de universiteit zal nagaan hoe deze door externe factoren gestimuleerde gedragsverandering gecontinueerd kan worden. Dat kan bijvoorbeeld door in het nieuwe duurzaamheidsbeleid te verkennen hoe ook in de toekomst effectief kan worden ingezet op het vermijden, verminderen en vergroenen van (internationale) dienstreizen.

De dienstreizen die medewerkers van de Universiteit Leiden in 2020 maakten, veroorzaakten 3.026 ton CO₂-uitstoot, dit is 8,9 procent van de totale (bruto) CO₂-footprint van de universiteit. Het grootste gedeelte daarvan is het gevolg van vliegverkeer. Daarom gaat in het nieuwe duurzaamheidsbeleid de aandacht vooral uit naar het terugdringen of compenseren van de CO₂-footprint door vliegverkeer. Voor korte dienstreizen is het openbaar vervoer het aangewezen vervoermiddel. De auto en het vliegtuig komen in principe alleen in aanmerking als het openbaar vervoer geen bruikbaar alternatief is.

De universiteit stimuleert graag dat u zo duurzaam mogelijk reist. Daarom is afgesproken dat er bij een reisduur van 6 uur of minder met de trein wordt gereisd in plaats van met het vliegtuig.

Foto: KLM

Ten aanzien van buitenlandse dienstreizen heeft de Universiteit Leiden besloten dat binnen een straal van 500 km of bij een reistijd van zes uur of minder, de trein de norm is. Bij de informatie over buitenlandse dienstreizen op de universitaire medewerkerswebsite is daarom de volgende tekst opgenomen: *De universiteit stimuleert graag dat u zo duurzaam mogelijk reist. Daarom is afgesproken dat er bij een reisduur van 6 uur of minder met de trein wordt gereisd in plaats van met het vliegtuig.* Om na te gaan of deze doelstelling wordt behaald, wordt jaarlijks nagegaan of niet meer dan tien procent van de reizen binnen de 6-uursnorm met het vliegtuig is gemaakt.

Compensatie CO₂-footprint vliegverkeer

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 5

In 2018 wordt minstens 90% van de CO₂-emissie van vliegverkeer gecompenseerd via bijvoorbeeld het Fair Climate Fund.

Sinds 2016 wordt de CO₂-uitstoot van alle dienstreizen per vliegtuig bijgehouden om inzicht te krijgen in de omvang. In 2020 is de CO₂-uitstoot van 2018, 2019 en 2020 gecompenseerd door groencertificaten in te kopen. Het terugdringen van de CO₂-uitstoot als gevolg van dienstreizen per vliegtuig en het compenseren van noodzakelijke vliegverkeer, is onderdeel van het duurzame reisbeleid van de universiteit. Onderzoek door studenten van het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden van de universiteit, lag mede aan de basis van de aanbesteding van de CO₂-compensatie van vliegverkeer.

Schoner en zuiniger bedrijfsvervoer

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 6

Vanaf 2016 worden bij de aankoop van bedrijfswagens milieuvriendelijke varianten (klasse A of B) aangeschaft.

Het transport van goederen tussen de verschillende locaties en ander zakelijk verkeer is vergroend doordat begin 2020 de bedrijfswagens in gebruik bij het UFB zijn vervangen door 100% elektrisch rijdende voertuigen die geen CO₂ uitstoten. Daarmee bespaart de universiteit vanaf 2020 jaarlijks 10 ton CO₂.

Het transport van goederen tussen de verschillende locaties en ander zakelijk verkeer is vergroend doordat begin 2020 de bedrijfswagens in gebruik van het UFB zijn vervangen door 100% elektrisch rijdende voertuigen die geen CO₂ uitstoten.

In 2020 reden nog drie voertuigen op diesel of benzine; ze waren in gebruik bij de faculteiten Wiskunde en Natuurwetenschappen en Sociale Wetenschappen. De bedrijfswagens op benzine hebben in 2020 totaal 599 kilometer afgelegd, die op diesel 935 kilometer. Dit is 20 procent van het totaal aantal kilometers afgelegd op diesel of benzine dat werd afgelegd in 2019.

Voor al het interne vervoer tussen universiteitsgebouwen wordt sinds een aantal jaren gebruikgemaakt van een distributiehuis in het buiten het stadscentrum gelegen Willem Einthovengebouw. Hierdoor is het aantal universitaire transportbewegingen aanzienlijk teruggebracht en realiseerde de universiteit 65 procent CO₂-reductie (28 ton per jaar). Deze distributiehuis, die tevens de thuisbasis is van de interne universitaire distributeur (Post & Transport), beschikt over voldoende overslagmogelijkheden. Leveranciers leveren aan de distributiehuis, waarna de bestellingen worden meegenomen in de postritten die toch al gemaakt worden. Dat bespaart CO₂-uitstoot en levert minder verkeersdruk op in de Leidse binnenstad.

Verkeersbewegingen in kaart brengen

Nieuwe doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 7

Het aantal verkeersbewegingen van studenten, medewerkers en bezoekers wordt in kaart gebracht en waar mogelijk gereduceerd.

In 2018 zijn de resultaten van het mobiliteitsonderzoek door DTV Consultants gepresenteerd. Door middel van een mobiliteitsenquête is inzicht verkregen in het reisgedrag van de universitaire medewerkers en in de mogelijkheden om duurzamer woon-werkverkeer te stimuleren. In 2020 is gebruikgemaakt van de data uit dit mobiliteitsonderzoek om te berekenen wat de effecten zijn geweest van het thuiswerken, en van de vermindering van het aantal vervoersbewegingen tussen universiteitsgebouwen.

Ten behoeve van de nieuwe duurzaamheidsvisie en -strategie wordt opnieuw een mobiliteitsonderzoek gedaan voor een geactualiseerd inzicht in de reisbewegingen en transportmiddelen van medewerkers en studenten. Dit onderzoek wordt uitgevoerd als er meer duidelijkheid is over de manier van werken na de coronacrisis.

8. CO₂-footprint

Een CO₂-footprint is een visuele weergave van de milieu-impact van een land, organisatie of huishouden in een bepaald jaar. Alle beschikbare gegevens over energieverbruik, mobiliteit, afvalproductie en andere duurzaamheidsaspecten worden erin verwerkt. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de daadwerkelijke en de gecompenseerde emissies.

CO₂-footprint 2020

De CO₂-footprint van 2020 van de universiteit bedroeg 979 ton ná compensatie. Dit is slechts 4 procent van de footprint in 2016 (22.446 ton) toen gestart is met de activiteiten uit het huidige Milieubeleidsplan. De emissies van het verbruik van aardgas, warmte en elektriciteit zijn gecompenseerd door de aankoop van garanties van oorsprong (GVO's) en vrijwillige emissierechten (VER's). De emissie veroorzaakt door aardgas- en (stads) warmteverbruik was in 2020 lager dan in 2019. Ook koudemiddelen hebben invloed op de opwarming van de aarde; hoeveel wordt bepaald door het CO₂-equivalent te berekenen. Koudemiddelen zijn stoffen die in koelinstallaties en warmtepompen worden gebruikt voor het transport van warmte. De emissie als gevolg van deze middelen lag in 2020 hoger dan in 2019. De toename van de emissie werd veroorzaakt door onderhoudswerkzaamheden: om de paar jaar vindt bijvulling van de koudemiddelen plaats.

De laatste jaren heeft de Universiteit Leiden hard gewerkt aan het terugdringen van de verschillende emissiecategorieën, enerzijds door middel van het opzetten van besparingsprojecten en anderzijds door gebruik te maken van efficiënte opwekkingsmethoden. Om het nadelige milieueffect van de overgebleven emissies door het verbranden van fossiele brandstoffen zoveel mogelijk te reduceren, koopt de universiteit sinds 2010 compensatie in, in de vorm van garanties van oorsprong (GVO's) en vrijwillige emissierechten (VER's). Voor 2020 zijn meer VER's en GVO's ingekocht dan nodig om alleen de emissie van de categorieën Elektriciteit en Aardgas en stadswarmte te compenseren. Zodoende kon ook voor de categorieën Elektriciteitsverbruik van derden, Koudemiddelen, Water en afvalwater, Afvalproductie (papier/glas) en een deel van Woon-werkverkeer gecompenseerd worden. Ook heeft de universiteit voor het eerst zelf duurzaam opgewekte elektriciteit teruggeleverd aan het openbare elektriciteitsnet, en daarmee eigen GVO's gecreëerd.

Niet-gecompenseerde emissies in 2020

Categorie	2020 (ton CO ₂ -eq.)	Aandeel (%)
Elektriciteit	21.684	64,0%
Aardgas en stadswarmte	6.161	18,3%
Water en afvalwater	70	0,2%
Koudemiddelen	239	0,7%
Woon-werkverkeer	1.741	5,1%
Zakelijk vervoer	3.026	8,9%
Afvalproductie	138	0,4%
Derden*	821	2,4%
Totaal vóór compensatie**	33.880	100,0%

* De categorie Derden omvat het elektriciteitsverbruik van bedrijven die op de terreinen van de Universiteit Leiden werken, bijvoorbeeld voor nieuwbouw.

** Door afrondingen kunnen de totalen verschillen van de som van de afzonderlijke categorieën.

De berekening van niet-gecompenseerde emissies (bruto-emissie) in de tabel is gebaseerd op het werkelijke verbruik van fossiele brandstoffen.

Voor dezelfde acht categorieën als in deze tabel, is in de volgende tabel weergegeven hoeveel CO₂ per jaar sinds 2013 is uitgestoten. Sinds 2010 is het aandeel van het elektriciteitsverbruik in de CO₂-footprint sterk gereduceerd door geleidelijk over te stappen op het vergroenen van dat verbruik. Sinds 2014 wordt de CO₂-emissie door het gebruik van grijze stroom geheel vergroend door de aankoop van GVO's. Sinds 2017 zijn dit uitsluitend GVO's voor de Nederlandse markt. Voor de emissies door het verbruik van aardgas en stadswarmte gebeurt dit sinds 2017 door de aankoop van VER's.

Sinds begin 2020 wordt ook de CO₂-emissie van zakelijke vliegvluchten gecompenseerd. Dit heeft bijgedragen aan een verdere reductie van de emissie in de categorie Zakelijk vervoer. Daarnaast zijn in 2020 de CO₂-emissie van 2018 gedeeltelijk en die van 2019 geheel, met terugwerkende kracht gecompenseerd. Het emissie-aandeel als gevolg van zakelijke lease en het zakelijk wagenpark is gecompenseerd met overgebleven emissiepapier in de categorieën Elektriciteit, en Aardgas en stadswarmte.

Gecompenseerde emissies (netto-emissie) vanaf 2013

Categorie	Realisatie [ton CO ₂ -eq.]							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Elektriciteit	619	0	0	0	0	0	0	0
Aardgas en stadswarmte	12.822	9.114	8.860	9.595	0	0	0	0
Water en afvalwater	20	33	36	161	145	141	156	156
Koudemiddelen	603	291	261	100	76	603	79	79
Woon-werkverkeer	5.315	5.698	5.981	6.250	3.312	3.759	2.786	2.786
Zakelijk vervoer	3.346	3.585	3.583	5.656	8.989	7.983	7.795	500
Afval	229	232	231	265	217	217	214	214
Derden*	547	315	549	419	0	0	0	0
Totaal**	23.501	19.269	19.510	22.446	12.739	12.705	11.031	3.735
Afname in procenten t.o.v. 2016				100%	-43%	-43%	-51%	-83%

* De categorie Derden omvat het elektriciteitsverbruik van bedrijven die op de terreinen van de Universiteit Leiden werken, bijvoorbeeld voor nieuwbouw.

** Door afrondingen kunnen de totalen verschillen van de som van de afzonderlijke categorieën.

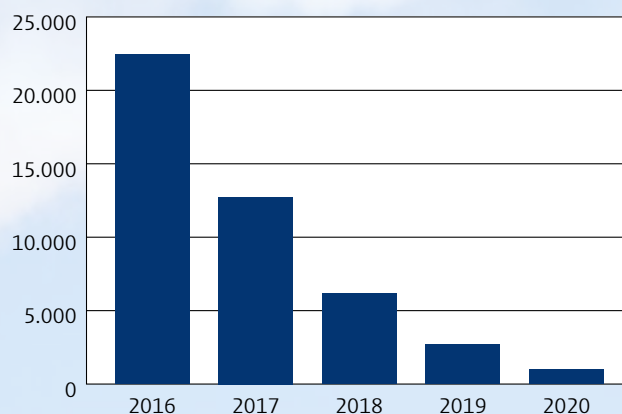
In 2017 is een mobiliteitsenquête gehouden op basis waarvan de CO₂-emissie veroorzaakt door het woon-werkverkeer, bepaald kon worden. In 2020 is geen mobiliteitsonderzoek uitgevoerd, maar we gaan ervan uit dat het reisgedrag van studenten en medewerkers in principe vergelijkbaar was met dat van 2017. Wel wordt rekening gehouden met de impact van thuiswerken en onderwijs op afstand als gevolg van de coronapandemie. Er wordt uitgegaan van een afname van 70 procent van het aantal reisbewegingen na 16 maart; het betreft dus 9,5 maanden in 2020. Voor de eerste 2,5 maanden van 2020 wordt uitgegaan van hetzelfde aantal reiskilometers als in 2017.

Verder terugdringen van de CO₂-footprint in 2021

De CO₂-footprint (na compensatie) is in 2020 met 96 procent afgenomen ten opzichte van die van 2016 (zie grafiek). Voor 2020 wordt deze daling deels veroorzaakt door de compensatie van de CO₂-emissie van zakelijke vliegreizen. Daarnaast is er als gevolg van de coronapandemie in 2020 minder energie verbruikt. Door de lage bezettingsgraad van universitaire gebouwen, is het gebruikersaandeel in de energielast afgenomen, en is ook het aantal reisbewegingen van en naar de gebouwen gedaald. Wanneer de coronapandemie in 2021 afneemt,

nemen de emissies ten gevolge van het woon-werkverkeer in 2021 weer toe. De overige emissiecategorieën blijven naar verwachting gelijk aan die van 2020. Dit betekent dat de doelstelling van het Milieubeleidsplan om de CO₂-footprint met 50 procent te reduceren ten opzichte van 2016, in 2020 ruim gehaald is.

CO₂-footprint (tonnen)

9. Duurzaamheid in onderwijs en onderzoek

Als vooraanstaande Europese onderzoeksuniversiteit speelt de Universiteit Leiden een leidende rol in het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Goed wetenschappelijk onderzoek en onderwijs zijn cruciaal voor een veilige, gezonde, duurzame, welvarende en rechtvaardige wereld.

(Excelleren in vrijheid, Instellingsplan Universiteit Leiden 2015-2020).

Maatschappelijke vraagstukken, waaronder duurzame ontwikkeling en de thema's die daaraan verbonden zijn, komen bij alle faculteiten in meerdere of mindere mate aan de orde in het onderwijs en onderzoek. Door studenten in hun opleiding kennis en vaardigheden bij te brengen die belangrijk zijn bij het oplossen van complexe duurzaamheidsvraagstukken, stelt de Universiteit Leiden hen in staat om een rol te spelen bij de duurzaamheidsuitdagingen van de komende decennia. De Universiteit Leiden biedt programma's aan waarin duurzaamheid centraal staat, bijvoorbeeld de master Governance of Sustainability en de master Industrial Ecology (i.s.m. de TU Delft). Daarnaast worden duurzaamheidsthema's in toenemende mate geïntegreerd in bestaande vakken of kiezen studenten dit thema voor hun opdrachten, onderzoek of scriptie.

Overzicht en publicatie

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Onderwijs en onderzoek 1

In 2018 bestaat er een helder overzicht van alle activiteiten op het gebied van duurzaamheid in onderwijs en onderzoek aan de Universiteit Leiden.

Onderwijs

- De Universiteit Leiden en het programmateam Duurzaamheid van de gemeente Leiden hebben begin 2018 samen met de gemeente Den Haag het Kennisatelier Duurzaamheid opgericht. In dit kennisatelier gaan masterstudenten van de opleiding Industrial Ecology voor de gemeente(n) aan de slag met vraagstukken op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie en de circulaire economie. Hun onderzoek in 2020 betrof de vraag of de gemeente Leiden tot 2030 (genoeg) woningen kan bouwen met de helft minder materialen.
- In april 2020 vond opnieuw de Sustainable Business Battle plaats, maar volgens een ander format, namelijk

als paneldiscussie. Dit jaar lag de focus van de organisatie op Sustainable Development Goal nummer 12 van de VN: Responsible Consumption and Production. De discussie ging om de vraag hoe de deelnemers mensen kunnen aanzetten tot positieve verandering en meer innovatie, zowel in de eigen organisatie als daarbuiten. De naar voren gebrachte gebieden waarop de veranderingen kunnen plaatsvinden waren zeer divers, variërend van grondstoffengebruik tot bewustwording van de consument.

- Het initiatief Leren met de Stad is een Leids platform voor concrete en structurele samenwerking tussen de universiteit, de Hogeschool Leiden, de gemeente Leiden en PLNT (het Leidse centrum voor innovatie en entrepreneurschap). Het doel van Leren met de Stad is beschikbare kennis beter te benutten om complexe maatschappelijke problemen op te lossen, waaronder duurzaamheidsvraagstukken. Studenten kunnen op hun beurt ervaring opdoen door te werken aan duurzaamheidsvragen.
- De Faculteit Rechtsgeleerdheid organiseerde in 2020 voor de tweede keer de zesdelige collegereeks Duurzaamheid en Recht. Daarnaast bood de faculteit in de zomer een summer course aan over internationaal recht en klimaatverandering. Veertig deelnemers uit onder andere Vanuatu (Oceanië) en Londen, en van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken volgden diverse online lezingen.

Onderzoek

In het algemeen wordt veel van het onderzoek op het gebied van duurzaamheid verricht door, of uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen. Deze faculteit heeft haar onderzoek georganiseerd in twee profileringsgebieden: (1) Fundamentals of Science en (2) Bioscience: the science base of health, die beiden bijdragen aan duurzaamheidsonderzoek. Onder profileringsgebied Fundamentals of Science is het onderzoek naar duurzame energie ondergebracht.

- De Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen (FWN) heeft een eigen milieu-onderzoeksinstituut (dat ook onderwijs verzorgt): het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML).
- Buiten FWN heeft het Instituut Antropologie en Ontwikkelingssociologie (Faculteit Sociale wetenschappen) een hoogleraar Anthropology of Sustainability and Livelihood en het Instituut Bestuurskunde

(Faculteit Governance and Global Affairs) een hoogleraar Governance and Sustainability.

- In 2020 startte het stimuleringsprogramma Liveable Communities – Liveable Planet, met medewerking van de faculteiten Sociale Wetenschappen, Governance and Global Affairs en Wiskunde en Natuurwetenschappen. De beide hiervoor genoemde hoogleraren zijn trekkers van dit programma.
- De Universiteit Leiden participeert met haar LDE-partners (de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam) in een interdisciplinair onderzoekscentrum op het gebied van duurzaamheid: het Centre for Sustainability.
- De universiteit neemt deel aan het Nederlandse universitaire samenwerkingsproject MicRop en aan het Horizon 2020-programma SUNRISE van de Europese Commissie.

Stimuleringsprogramma Liveable Communities – Liveable Planet

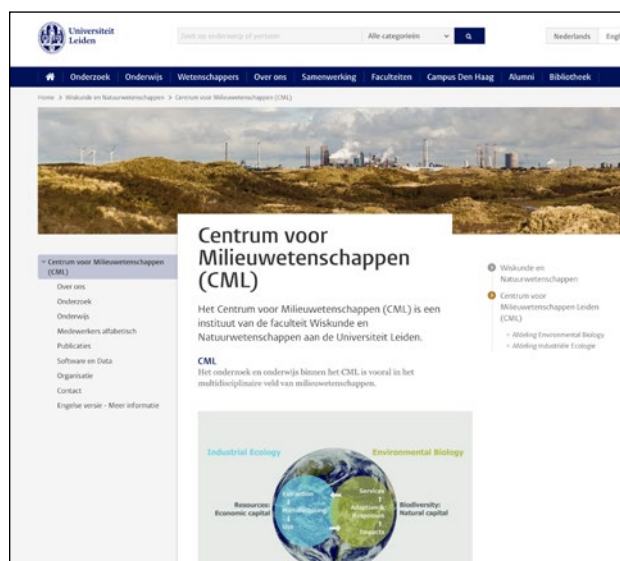
In 2020 zijn acht universiteitsbrede stimuleringsprogramma's van start gegaan. Ze zijn gericht op versterking van interdisciplinaire samenwerking en sluiten bovendien aan bij actuele maatschappelijke vraagstukken en agenda's, zoals de duurzame-ontwikkelingsdoelen van de VN. De focus van het programma Liveable Communities – Liveable Planet ligt op multidisciplinaire en integrale oplossingsrichtingen voor een meer duurzame samenleving. In dit programma werken onderzoekers van de Universiteit Leiden aan een samenleving waarin energie en grondstoffen zo gebruikt worden dat het natuurlijk kapitaal bewaard blijft en negatieve impact op de gezondheid wordt geminimaliseerd. Daarvoor willen de wetenschappers allereerst bekijken hoe natuurlijke en economische ecosystemen functioneren en wat voor impact zij hebben op gezondheid en natuurlijk kapitaal. Daarnaast onderzoeken ze hoe sociale drijfveren het menselijk ecosysteem beïnvloeden. Tot slot denken ze na over nieuwe typen overheidsbeleid en transitie management, om te komen tot een duurzamere samenleving.

Fundamentals of Science: Duurzame energie

Het onderzoek naar duurzame energie (onderdeel van het profileringsgebied Fundamentals of Science) wordt gedaan vanuit diverse disciplines van de Leidse universiteit. Zij dragen bouwstenen aan voor de transitie naar duurzame energie en de reductie van CO₂, die volgens experts in 2050 voltooid moet zijn. Fossiele brandstoffen spelen een belangrijke rol bij de opwarming van de aarde, en raken bovendien op. De wereld moet daarom overstappen naar nieuwe, duurzame bronnen van energie. Zonne-energie lijkt hier de beste kansen te bieden. Leidse wetenschappers dragen vanuit hun discipline volop bij aan de transitie.

Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden

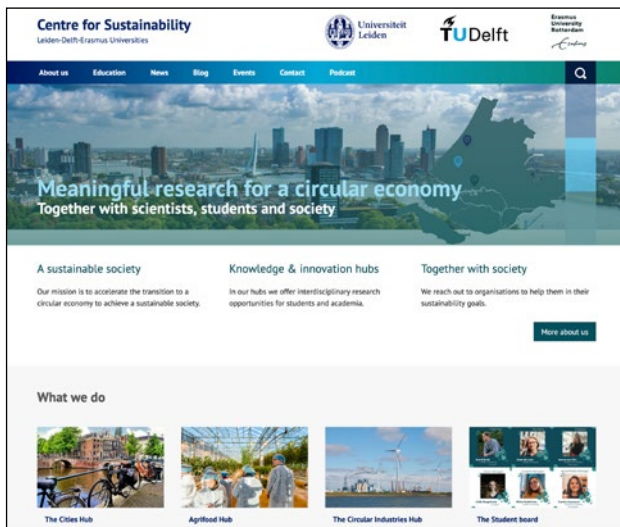
De onderzoekers van het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML) doen strategisch-multidisciplinair onderzoek naar duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen, milieukwaliteit en biodiversiteit. Het CML kent twee onderzoeksprogramma's op dit terrein: Milieubiologie en Industriële Ecologie. In beide programma's staat de relatie tussen menselijke activiteit en de fysieke en natuurlijke omgeving centraal. Het onderwijs van het CML is erop gericht studenten vertrouwd te maken met geïntegreerd en multidisciplinair duurzaamheidsonderzoek, en hen in staat te stellen tot goede besluitvorming bij het beheer van de natuurlijke hulpbronnen en het verbeteren van milieukwaliteit en biodiversiteit. Het CML heeft geen eigen bacheloropleiding; het instituut fungeert als leverancier van duurzaamheidsonderwijs in diverse andere bachelor- en masteropleidingen en onderwijsprogramma's van de Universiteit Leiden. Voorbeelden zijn Biologie, Culturele antropologie en Ontwikkelingssociologie, het Leiden University College The Hague en de Honours Academy. Wel zette het CML, samen met de TU Delft, de master Industrial Ecology op.

Centre for Sustainability (LDE)

Het Centre for Sustainability is het interdisciplinaire onderzoekscentrum op het gebied van duurzaamheid van de Universiteit Leiden, de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam (LDE Universities). Onderzoekers uit verschillende disciplines werken erin samen om de transitie naar een circulaire economie te helpen versnellen. Kennis- en innovatiehubs staan centraal in de organisatie. Een hub is een open onderzoeksprogramma dat masterstudenten, onderzoekers, gemeenten en bedrijven met elkaar verbindt. Drie gebieden staan in het onderzoek centraal: de steden (The Cities Hub), de tuinbouw (The Greenport Hub) en de industrie in de provincie Zuid-Holland (The Circular Industries Hub). De

onderzoeksthema's in de hubs zijn direct verbonden met externe stakeholders zoals bedrijven en gemeenten.

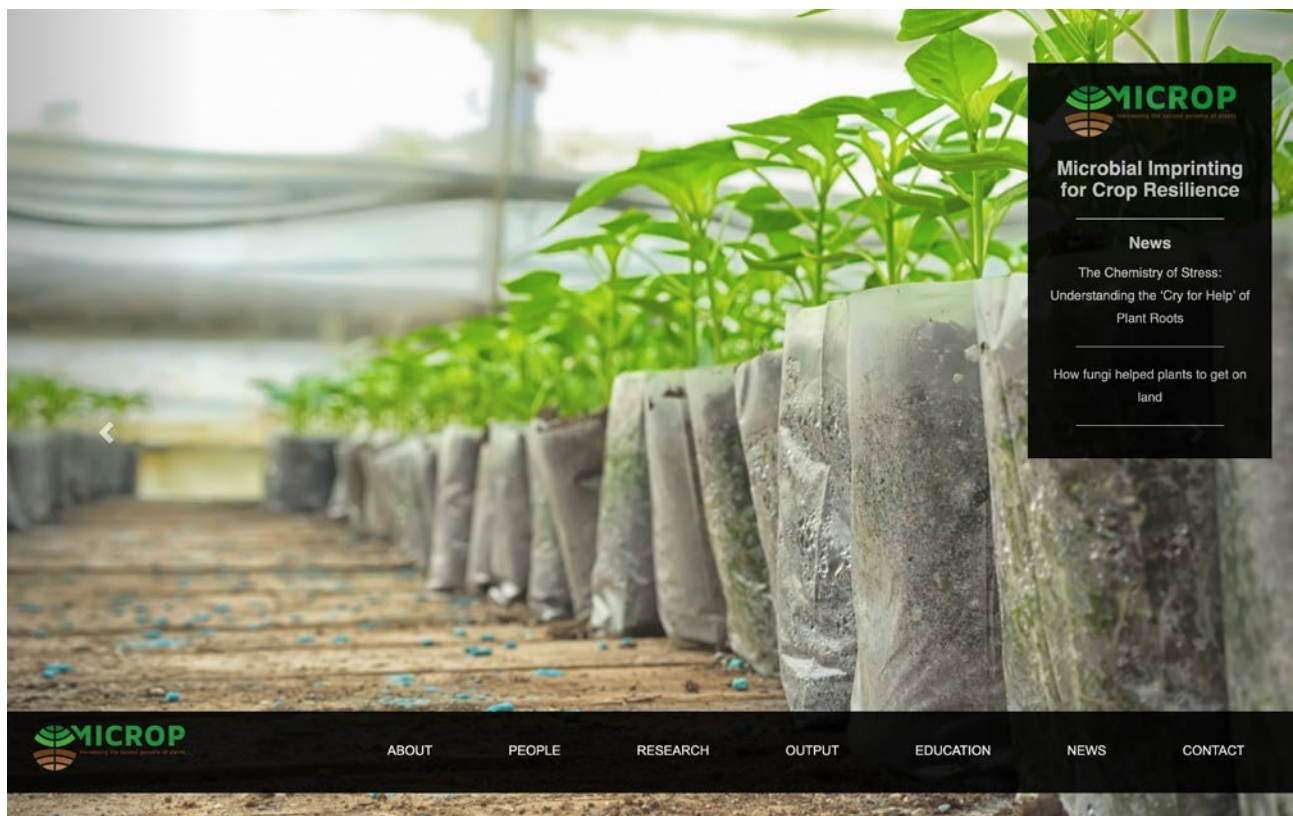
MiCRop

MiCRop is een Nederlands interuniversitair samenwerkingsproject, waarbij ook een drietal Leidse hoogleraren betrokken is. Het project richt zich op het versterken van landbouwgewassen om de voedselproductie duurzamer te maken. De onderzoekers willen ontrafelen hoe planten onder stress nuttige wortelmicro-organismen aantrekken. Met deze kennis kunnen duurzamere gewassen worden ontwikkeld, die minder mest en minder beschermingsmiddelen nodig hebben.

SUNRISE

Het Europese project SUNRISE – Solar energy for a circular economy, heeft als doel technologieën te ontwikkelen voor het omzetten en opslaan van zonne-energie om zo een duurzaam alternatief te bieden voor de energie-intensieve productie van fossiele brandstoffen en chemicaliën. SUNRISE werd in februari 2019 geselecteerd als een van de zes Coördinatie- en Ondersteuningsacties (CSA) in het Horizon 2020-programma van de Europese Commissie. Het project ontvangt een subsidie van 1 miljoen euro en zal de basis leggen voor een groot-schalig Europees onderzoeksproject. SUNRISE is een multidisciplinair consortium waaraan twintig partners uit dertien Europese landen deelnemen. Zeven Europese universiteiten maken deel uit van het consortium, waaronder de Universiteit Leiden als enige Nederlandse universiteit.

Ook bij minder voor de hand liggende faculteiten wordt onderzoek gedaan naar duurzaamheidsvraagstukken. De Faculteit Rechtsgeleerdheid bestudeert uitspraken van de Hoge raad in zaken rond of met PFAS, Urgenda, Plastic Soup en fiscale vergroening. De Faculteit Sociale Wetenschappen onderzoekt hoe mensen te motiveren zijn tot duurzaam gedrag en analyseert de weerstand tegen het aanleggen van windmolens.

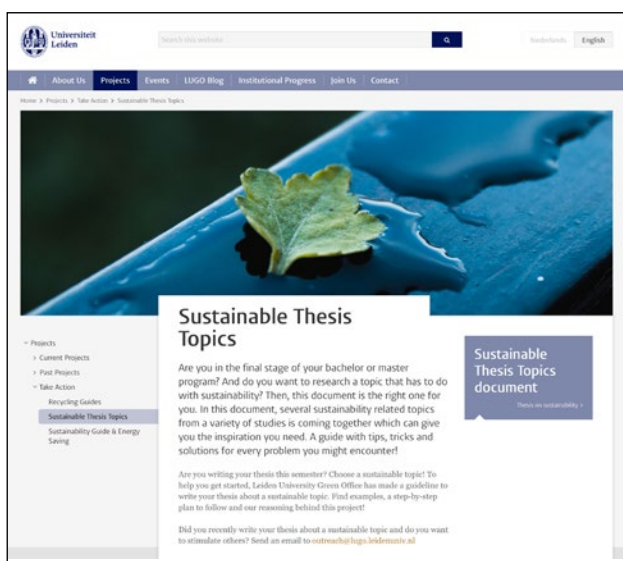

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Onderwijs en onderzoek 2

In 2018 ligt een communicatief raamwerk klaar waar dit overzicht op een gebruiksvriendelijke manier kan worden gepresenteerd en aangevuld.

Het aanbod aan opleidingen en vakken bij de Universiteit Leiden waarin duurzaamheid en/of daaraan gerelateerde onderwerpen aan bod komen, wordt steeds groter. In de [digitale studiegids](#) kunnen geïnteresseerde studenten zoeken op de begrippen sustainable/sustainability, milieu, environment/environmental en duurzaam/duurzame/ duurzaamheid. Een overzicht van opleidingen op het gebied van duurzaamheid is opgenomen in bijlage B. Om de kwaliteit van dit overzicht te vergroten, zou preciezer gedefinieerd moeten worden wanneer aan een opleiding of vak de *tag* duurzaam wordt toegekend. Ook valt te denken aan een gradatie, gekoppeld aan de mate waarin het thema duurzaamheid een rol speelt in de opleiding of het vak. Hieraan wordt verder gewerkt in het kader van het nieuw te ontwikkelen duurzaamheidsprogramma.

In 2020 heeft het Leiden University Green Office (LUGO) een [lijst van Sustainable Thesis Topics](#) samengesteld. Deze lijst biedt een overzicht van mogelijke thema's en onderzoeksvragen op het gebied van duurzaamheid voor bachelor- en masterscripties voor de verschillende studierichtingen. In aanvulling hierop is het LUGO in 2020 gestart met het verkennen van de mogelijkheden voor stageopdrachten voor studenten. In 2021 is gestart met de eerste groep stagiaires die in opdracht van LUGO werken aan het project [Green Growth Award](#).

Andere doelstellingen in het Milieubeleidsplan

De doelstellingen 3 tot en met 6 uit het Milieubeleidsplan (zie hierna) zijn niet gerealiseerd. Deze doelstellingen zijn in 2018 aangehouden toen bleek dat de ambities niet verenigbaar waren met andere onderwijsambities. Bij de ontwikkeling van het nieuwe duurzaamheidsprogramma, waarin het aanbod van onderwijs en het onderzoek op het gebied van duurzaamheid een meer prominente plek krijgt, wordt onderzocht of de doelstellingen opnieuw opgenomen kunnen worden. (zie ook hoofdstuk 13).

Onderwijs en onderzoek 3

In 2018 zijn de mogelijkheden van een algemeen vormend, verplicht kerncurriculumvak over duurzaamheid in elk bachelorcurriculum onderzocht. Aangehouden in 2018.

Onderwijs en onderzoek 4

In 2018 zijn de mogelijkheden van een 'duurzaamheidsaantekening' op de bul onderzocht. Aangehouden in 2018.

Onderwijs en onderzoek 5

Het Centre for Sustainability biedt – als vooronderzoek de behoefte daaraan bevestigt – geïnteresseerde docenten vanaf uiterlijk 2018 een cursus *Inbedding van duurzaamheidsthematiek in bestaande onderwijsprogramma's* aan. Aangehouden in 2018.

Onderwijs en onderzoek 6

Uiterlijk in 2018 vinden een of meer workshops in het Lorentz Center plaats om de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van onderzoek op het terrein van milieu en duurzaamheid te verkennen. Aangehouden in 2016.

10. Duurzaamheid: bewustwording en betrokkenheid

Het belang van een duurzame samenleving, de leefbaarheid van onze aarde voor volgende generaties en zorgen over klimaatverandering zijn thema's die iedereen raken. Studenten, medewerkers, alumni en externe relaties van de Universiteit Leiden verwachten van hun universiteit dat zij wat dit betreft haar maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt, en transparant communiceert over de manier waarop zij probeert bij te dragen aan een duurzame toekomst.

De universitaire communicatie is erop gericht verantwoording af te leggen over het duurzaamheidsbeleid van de Universiteit Leiden, maar ook om aandacht te besteden aan actuele ontwikkelingen op dit terrein, zoals initiatieven die op de werkvloer ontstaan bij studenten en medewerkers. Door doelgroepgerichte en enthousiasmerende communicatie wordt zichtbaar gemaakt welke activiteiten er op het gebied van duurzaamheid plaatsvinden, en welke resultaten dit oplevert. Strategische universitaire communicatie over duurzaamheid kan in hoge mate bijdragen aan meer bewustwording en betrokkenheid, wat kan leiden tot gedragsverandering.

Met name de betrokkenheid van de studenten van de Universiteit Leiden is groot. Zij laten regelmatig hun stem horen en zetten zich enthousiast in voor meer duurzaamheid bij hun universiteit, hetzij met eigen individuele initiatieven, hetzij met of via het Leiden University Green Office (LUGO).

In 2020 waren er minder duurzaamheidsinitiatieven dan in 2019, als gevolg van de coronacrisis en de lockdown. Wel werd op 20 februari 2020, kort voor de lockdown,

het publiekssymposium *Duurzame energie* gehouden, waarbij Leidse wetenschappers het publiek vertelden over de laatste stand van zaken in hun onderzoek. Na afloop van de lezingen was er ruimte om de onderzoekers vragen te stellen en met elkaar in gesprek te gaan. Daarnaast organiseerde het bestuur van ProParte – de vereniging van hoogleraren van de Universiteit Leiden en hun partners – samen met de universiteit op 6 november 2020 een lezing door Diederik Samsom over de European Green Deal.

Vergroten van de zichtbaarheid

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Bewustwording en betrokkenheid 1
Bij de vertaling van het Milieubeleidsplan in een werkprogramma verschijnt een communicatie(stappen)plan inclusief contentkalender waarin de te nemen milieumaatregelen worden ondersteund met en zijn vertaald in effectieve en enthousiasmerende communicatie.

Off- en online communicatie

Ook in 2020 heeft de Universiteit Leiden regelmatig gecommuniceerd over de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zowel naar externe als interne doelgroepen. Dat gebeurde via de reguliere (online) nieuwsvoorziening van de universiteit (website, social media, nieuwsbrieven). Op de website van de universiteit staat het dossier *De duurzame universiteit*, waar informatie

LUGO ging in 2016 van start met zes studenten, maar is inmiddels uitgebreid met een netwerk van vrijwilligers en stagiaires. Een Raad van Advies ondersteunt de activiteiten en helpt de studenten met het ontwikkelen van een netwerk binnen de instelling.

wordt gedeeld over de resultaten, activiteiten en plannen in het kader van het universitaire duurzaamheidsbeleid. Ook over initiatieven van andere partijen wordt bericht, mits ze relevant zijn voor de Leidse universitaire gemeenschap. De nieuwsartikelen over duurzaamheid worden ook in dit dossier opgenomen. In 2020 is er minder over dergelijke duurzame initiatieven gecommuniceerd dan in 2019 vanwege de aandacht die uitging naar de coronacrisis.

Sinds 2019 zet de Universiteit Leiden *narrowcasting* in om de bewustwording op het gebied van duurzaamheid onder studenten en medewerkers te vergroten. Narrowcasting is het 'uitzenden' van informatie voor een specifieke doelgroep op een specifieke plaats. De universiteit gebruikt schermen op koffieautomaten om korte boodschappen of tips over duurzaamheid te communiceren. Deze berichten zijn locatiegebonden, gebaseerd op actuele data en hebben betrekking op vier categorieën: energie, grondstoffen, voeding en mobiliteit. Een boodschap kan bijvoorbeeld bestaan uit een korte uitleg waarom vegetarisch eten duurzamer is dan vlees eten. Ook de duurzaamheidsinitiatieven vanuit de universiteit worden via dit medium onder de aandacht gebracht. In principe wordt de informatie regelmatig (dagelijks) geüpdatet. Vanwege de coronapandemie en de lockdown waren de schermen in 2020 het grootste deel van de tijd

buiten bedrijf, en was het bereik van dit middel dus zeer beperkt.

De Universiteit Leiden rapporteert jaarlijks in grote lijnen over het universitaire duurzaamheidsbeleid in het reguliere jaarverslag van de universiteit. In dit duurzaamheidsverslag, dat in 2018 voor het eerst verscheen (verslagjaar: 2017), gebeurt dat op een gedetailleerder niveau.

Leiden University Green Office (LUGO)

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Bewustwording en betrokkenheid 2
Begin 2016 is het Leiden University Green Office operationeel.

Een goede manier om de universitaire gemeenschap te betrekken bij, en te motiveren voor het universitaire duurzaamheidsideaal is het oprichten van een duurzaamheidsplatform: een *green office*. Hier kunnen kennis en ideeën gedeeld worden en kunnen, samen met studenten, projecten over duurzaamheid worden opgezet.

LUGO ging in 2016 van start met zes studenten, maar is inmiddels uitgebreid met een netwerk van vrijwilligers en stagiaires. Een Raad van Advies ondersteunt de activiteiten en helpt de studenten met het ontwikkelen van een netwerk binnen de instelling. LUGO is zowel gevestigd op het Rapenburg, vlak bij het Bestuursbureau van de universiteit, als in studentencentrum Beehive in Den Haag. De activiteiten van LUGO worden zichtbaar gemaakt via de digitale nieuwsbrieven, de LUGO-website en de website van de universiteit, maar ook via social media als Instagram en Facebook. Een overzicht van de belangrijkste activiteiten van LUGO in 2020 is opgenomen in hoofdstuk 11.

Duurzaamheidsverslag

Nieuwe doelstelling in Milieubeleidsplan

Bewustwording en betrokkenheid 3
Sinds 2017 wordt er jaarlijks een jaarverslag over duurzaamheid gepubliceerd.

In 2018 verscheen het eerste duurzaamheidsverslag van de Universiteit Leiden, waarin verslag gedaan werd over 2017. Het voorliggende verslag heeft betrekking op 2020. Tekst en vormgeving zijn erop gericht de lezer op een heldere en aantrekkelijke manier te informeren.

11. Activiteiten van LUGO in 2020

Het Leiden University Green Office (LUGO) heeft zich in het jaar 2020 gericht op de professionalisering van de organisatie en op een betere zichtbaarheid. De continuïteit is verbeterd doordat student-assistenten (coördinatoren) nu vaker langer dan één jaar aan LUGO verbonden blijven, wat een positieve invloed heeft op zowel de kennisoverdracht als de samenwerking met andere afdelingen en expertisecentra van de universiteit, zoals het UFB, het expertisecentrum Vastgoed en het ISSC.

Activiteiten 2020

Begin 2020 heeft Vastgoed de laatste watertappunten van het Join the Pipe-project geïnstalleerd: de afronding van een succesvol project. Er zijn nu watertappunten in Leiden in de Oude UB (1), het Kamerlingh Onnesgebouw (2), de Universiteitsbibliotheek (5), het Lipsius (2), Plexus (1), de Sterrewacht (1), het Pieter de la Courtgebouw (1), het Gorleaus (2), het Huygenslaboratorium (1), het Sylvius (4), het Snellius (1), het Van Steenis (2) en het Universitair Sportcentrum (3). In Den Haag zijn er tappunten op de locaties Anna van Buerenplein (2) en Wijnhaven (2). Bij elk van deze watertappunten hangen informatieborden die iets vertellen over de wereldwijde projecten waar Join the Pipe aan bijdraagt.

In februari werd de Sustainability Week georganiseerd en in maart de Nationale Week Zonder Vlees. LUGO organiseerde in de Sustainability Week onder meer een workshop over duurzaam bier brouwen, een *green pitch*-symposium, een pubquiz en een fietstocht in Den Haag en Leiden. In dezelfde week vond ook de jaarlijkse Warme Truiendag plaats. Verder was LUGO in februari aanwezig bij het Mission2026-evenement, waarin universiteitsbrede perspectieven op de Universiteit Leiden van 2026 werden gedeeld, ter voorbereiding op het nieuwe, universitaire strategisch plan.

Door de coronapandemie heeft LUGO zich sinds half maart 2020 gericht op online evenementen. In augustus heeft LUGO digitaal geparticipeerd in de EL CID, het Leidse introductieprogramma voor nieuwe eerstejaars van universiteit en hogeschool. In de introductieweek voor studenten die in Den Haag gaan studeren, de HOP-week, organiseerde LUGO een succesvolle live Vegan Cooking Workshop en Q&A. Vanaf september heeft de *community coördinator* er samen met de commissie van vrijwilligers voor gezorgd dat er elke maand een (online) evenement plaatsvond. In september was dat de SDG action day (SDG: Sustainable Development Goals van de VN): een geheel coronaproof evenement in samenwerking met het Leidse centrum voor innovatie en ondernemerschap PLNT. In oktober organiseerde LUGO in samenwerking met Stichting Saffran de lezing Dear Climate Change, who are you?

Join the Pipe zet zich in voor een wereld met minder plastic afval en waarin iedereen, waar ook ter wereld, toegang heeft tot veilig drinkwater. Door het drinken van kraanwater uit herbruikbare flessen en navulstations te promoten, wil de organisatie het gebruik van plastic terugdringen.

Op de Omgekeerde Constitutieborrel op 12 november, die georganiseerd werd door het College van Bestuur, heeft LUGO in samenwerking met de Plaatselijke Kamer van Verenigingen Leiden (de koepelorganisatie van Leidse studentenverenigingen), de Sustainability Award uitgereikt aan de meest duurzame vereniging van 2020. De eer ging naar V.S.L. Catena. Deze vereniging heeft zich in 2020 bijzonder ingezet voor duurzaamheid en groene innovatie.

In november heeft LUGO een evenement georganiseerd over duurzaam reizen. De sprekers waren studenten van het Leiden University College. Ze presenteerden een *infographic* over duurzaam reizen binnen Europa en legden uit hoe studenten bij uitwisselingen rekening kunnen houden met duurzaamheid. De infographic wordt in de toekomst verstuurd naar studenten die op uitwisseling gaan.

Eind november organiseerde LUGO samen met de Universiteitsraad een coparticipatie-conferentie. Leden van faculteitsraden, opleidingscommissies en de Universiteitsraad bespraken hier hoe duurzaamheid het beste geïntegreerd kan worden, zowel bij de faculteiten en de opleidingen als universiteitsbreed. Na afloop ontvingen de deelnemers een samenvatting, het Green Paper, en de eindresultaten van de survey Sustainability in Education. Dit is een enquête onder studenten uitgevoerd door LUGO over de waardering van de mate waarin duurzaamheid geïntegreerd is hun opleidingsprogramma.

Projecten

Green Paper

De inspanningen van LUGO hebben zichtbaar effect gehad op de benadering van duurzaamheid van de universiteit. Waar de focus bij LUGO aanvankelijk vooral lag op de eigen zichtbaarheid, heeft de prioriteit het afgelopen jaar vooral gelegen bij de verdere verduurzaming van de universiteit. In het Green Paper beschrijft LUGO welke plaats duurzaam studeren, onderzoeken, denken en doen hebben bij de Universiteit Leiden in 2030: een ambitieuze, maar realistische kijk op het onderwijs, onderzoek en de bedrijfsvoering van een toekomstbestendige universiteit.

Sustainability network

Een *community* in stand houden of verder uitbouwen is niet gemakkelijk als de fysieke afstand tussen studenten, medewerkers en LUGO-coördinatoren groter is dan ooit. Toch is LUGO hierin geslaagd. Door gebruik te maken van de door de universiteit geautoriseerde software Microsoft Teams is het LUGO gelukt de leden van de universitaire gemeenschap te verbinden in hun streven

naar meer duurzaamheid. De bijdrage van universitaire medewerkers is essentieel voor de bewustwording én het ondernemen van actie binnen de universiteit. Daarom heeft LUGO het Duurzaamheidsnetwerk voor medewerkers van de Universiteit Leiden opgezet. Het verbindt medewerkers en stelt ze in staat contact te leggen via de kanalen van het netwerk: Campus Operations, Sustainable Lifestyle, Education & Research en de Coffee Corner. Het Duurzaamheidsnetwerk, dat in september 2020 gelanceerd werd, telt inmiddels meer dan 150 leden.

Vegetarische cafés

Een 'koffietje' of een 'hapje' halen bij de Universiteit Leiden wordt steeds groener. LUGO zou het liefst zien dat de universiteit helemaal vleesvrij zou zijn, maar het is realistischer ernaar te streven de mogelijke overgang naar louter vegetarisch geleidelijk te laten verlopen. De goede samenwerking met het UFB heeft ertoe geleid dat er sinds 1 juli 2020 in de verschillende cafés die er op de grote locaties naast de restaurants zijn, nog uitsluitend vegetarische voeding verkocht wordt. Dit geldt voor het Pieter de la Courtgebouw, het Kamerlingh Onnesgebouw, het Lipsius en Wijnhaven. Het meten van de impact van deze pilot met vegetarische cafés was door de coronacrisis niet mogelijk – dat gebeurt (hopelijk) in 2021.

LUGO heeft in 2020, een jaar met veel beperkingen, meer structuur in haar werk aangebracht en een beter inzicht in haar missie gekregen. Het team is professioneler gaan werken en communiceren. Enkele projecten moesten worden uitgesteld, maar het bouwen van een online community is versneld. LUGO kijkt uit naar verdere samenwerking met vaste en nieuwe partners, in een nieuw, hopelijk nóg groener 2021.

12. Organisatie en uitvoering Milieubeleidsplan 2016-2020

Verantwoordelijkheden

In het Milieubeleidsplan 2016-2020 is aangegeven welke afdelingen en expertisecentra verantwoordelijk zijn voor het behalen van de afzonderlijke doelstellingen. Voor sommige doelstellingen is dit naderhand gewijzigd; in het overzicht van de stand van zaken van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020 wordt de verantwoordelijkheid per doelstelling aangegeven (zie bijlage A).

De hele universiteit is betrokken bij het integraal uitvoeren van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020. Ook de faculteiten hebben zich aan het plan gecommitteerd. Voor de doelstellingen op het terrein van de universitaire bedrijfsvoering nemen het Bestuursbureau en de relevante expertisecentra het voortouw, in het bijzonder het expertisecentrum Vastgoed, het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB) en, tot 2020, de afdeling Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM). De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de doelstellingen op het terrein van onderwijs en onderzoek zijn niet expliciet belegd; VGM heeft bij de eerste twee doelstellingen het voortouw genomen. Strategische Communicatie en Marketing (SCM) is verantwoordelijk voor de doelstellingen op het gebied van zichtbaarheid. Met ingang van 2020 is de ontwikkeling en uitvoering van de nieuwe visie op duurzaamheid en het daaruit voortvloeiende duurzaamheidsprogramma belegd bij een programmamanager duurzaamheid, gestationeerd bij het Bestuursbureau.

De betrokkenheid van studenten krijgt vorm via het LUGO.

Monitoring uitvoering

Het Bestuursbureau van de universiteit monitort de uitvoering van het Milieubeleidsplan, onderhoudt contact met de relevante expertisecentra over de vorderingen en coördineert de activiteiten.

Vanzelfsprekend is ook de medezeggenschap van de universiteit betrokken bij de uitvoering van het Milieubeleidsplan. De Universiteitsraad en de faculteitsraden praten mee over onderwerpen als energie-inkoop, compensatie van de CO₂-footprint van vliegvluchten, afvalscheiding, ambities voor onderwijs en onderzoek, en de zichtbaarheid van het milieubeleid. De leden van de Universiteitsraad en de faculteitsraden hebben regel-

matig contact met de coördinatoren van LUGO over de ontwikkelingen op het gebied van de verduurzaming van de universiteit.

Duurzaamheid in relatie tot arbo- en milieuzorg

De doelstellingen van het Milieubeleidsplan zijn opgenomen in het (universiteitsbrede) Arbo- en Milieuplan. Het streven is dit plan iedere vier jaar te evalueren en te actualiseren. De faculteiten en eenheden zijn verantwoordelijk voor de arbo- en milieuzorg in de eigen organisatie. Door het volgen van een plan-do-check-act-cyclus kan hieraan systematisch worden gewerkt en kunnen verbeterpunten worden geborgd. De Kaderregeling Arbo- en milieumanagement beschrijft de cyclus en de daarbij noodzakelijke stappen en documenten.

Ieder jaar voert de afdeling VGM bij vijftien faculteiten en eenheden een document-audit van de decentrale beleidscyclus uit. Sinds de start in 2006 hebben deze decentrale audits bij de geauditeerde eenheden geleid tot een verbetering van de structurele zorg voor veiligheid, gezondheid en milieu.

Financiën

De kosten van de uitvoering van het Milieubeleidsplan 2016-2020 worden gedragen door de verantwoordelijke afdelingen en expertisecentra, en vallen binnen de reguliere budgetten van de universiteit. Dit leverde opstartproblemen op bij die doelstellingen waarvan aanvankelijk niet duidelijk was wie hiervoor verantwoordelijk was, zoals bij het thema Afval. De kosten van de nieuwe afvalbakken en de campagne eromheen zijn door het UFB gedragen. De (aanzienlijke) kosten voor het bereiken van de doelstellingen voor de thema's Duurzame huisvesting, Energie en Water worden uit de universitaire huisvestingsbudgetten betaald.

13. Naar een nieuwe duurzaamheidsvisie 2030

In 2020 is verder gewerkt aan het continueren en realiseren van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020. Aan het einde van de uitvoeringsperiode van vijf jaar zijn de hoofddoelstellingen waarmee in 2016 van start is gegaan, gerealiseerd. Ook zijn 31 van de 37 subdoelstellingen gerealiseerd of is de gewijzigde manier van werken die de doelstelling beoogt, in gang gezet. De positie die duurzaamheid inneemt als thema in de Leidse universitaire gemeenschap, is in de afgelopen jaren verstevigd. In 2020, het laatste jaar van de planperiode van het Milieubeleidsplan, is gestart met het ontwikkelen van een nieuwe visie op duurzaamheid voor de periode 2021-2030. Door het uitstellen van het universitaire strategisch plan als gevolg van de coronacrisis en de nieuwe samenstelling van het College van Bestuur, is medio 2020 besloten ook de vaststelling van de nieuwe duurzaamheidsvisie uit te stellen naar 2021. Hierdoor was 2020 een transitiejaar waarin de uitvoering van het Milieubeleidsplan 2016-2020 werd afgerond, en de visie op een meer duurzame toekomst van de universiteit verder werd verkend.

Het Milieubeleidsplan 2016-2020 bevatte relatief veel doelstellingen voor de bedrijfsvoering, waarmee de directe CO₂-footprint kon worden teruggedrongen. Deze doelstellingen zijn grotendeels gerealiseerd (zie bijlage A). Hetzelfde geldt voor de doelstellingen die bijdragen aan bewustwording en betrokkenheid (zie bijlage A en hoofdstuk 10). Met deze resultaten van het Milieubeleidsplan 2016-2020 is een stevige basis gelegd voor een toekomstige duurzaamheidsvisie.

Nieuwe ambities

In maart 2020 is een universiteitsbrede werkgroep gestart om te werken aan de uitgangspunten voor een nieuwe duurzaamheidsvisie, de opvolger van het Milieubeleidsplan 2016-2020. De deelnemers aan deze werkgroep vormen een goede afspiegeling van de universitaire gemeenschap. Zowel studenten, docenten en onderzoekers van de verschillende faculteiten, als ondersteunend personeel vanuit de bedrijfsvoering, zijn vertegenwoordigd. In de eerste brainstormsessies van de brede werkgroep kwam allereerst naar voren dat de universiteit zich in de toekomst opnieuw zou moeten richten op het verder verduurzamen van de pijlers onderwijs, onderzoek en bedrijfsvoering. Daarnaast ziet de werkgroep een verantwoordelijkheid voor de universiteit om te inspireren en te mobiliseren tot duurzamer gedrag, zowel binnen als buiten de universitaire

gemeenschap. De werkgroep heeft in 2020 de volgende aandachtspunten voor de nieuwe duurzaamheidsvisie geformuleerd:

- In de nieuwe duurzaamheidsvisie en het hieruit voortvloeiende beleid moet meer accent worden gelegd op duurzaamheid in het primaire proces: onderwijs en onderzoek;
- De universiteit moet beter zichtbaar maken wat ze al doet op het gebied van duurzaamheid;
- De universiteit moet inspireren en mobiliseren tot duurzaam gedrag;
- De universiteit moet zelf in de praktijk brengen wat ze zegt: *practice what you preach*.

Deze punten worden meegenomen in de concept-duurzaamheidsvisie die momenteel (voorjaar 2021), in lijn met het nieuwe universitaire strategisch plan wordt ontwikkeld.

Bij het ontwikkelen van de nieuwe duurzaamheidsvisie en het uitvoeringsprogramma zal veel aandacht uitgaan naar het genereren en vergroten van draagvlak. De aandachtspunten die de werkgroep geformuleerd heeft worden nader uitgewerkt in nauwe samenwerking met de faculteiten.

Stand van zaken van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020

Nr.	Doelstelling	Status	Verantwoordelijk	Wanneer
Duurzame huisvesting (hoofdstuk 2)				
DH1	Vanaf 2016 wordt voor nieuwbouw en voor grootschalige renovaties minimaal de BREEAM-NL-score <i>Very Good</i> behaald, met de nadruk op energiebesparing en -efficiëntie.	Lopend	Vastgoed	Sinds 2016
DH2	De Universiteit Leiden heeft eind 2016 voor alle relevante gebouwen een nulmeting uitgevoerd volgens BREEAM-NL In-Use.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
DH3	De Universiteit Leiden heeft eind 2016 een plan opgesteld waarin haalbare ambities inclusief planning voor.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
DH4	BREEAM-NL In-Use per gebouw staan vermeld.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
DH5	De universiteit zal, samen met de gemeente Leiden, haar duurzaamheidsambities voor de gebiedsontwikkeling van het Leiden Bio Science Park concreet maken.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
Energie (hoofdstuk 3)				
ELEK1	In 2017 wordt 100% van de GVO's van Nederlandse duurzame elektriciteit gekocht.	Gerealiseerd	Vastgoed	2017
ELEK2	In 2018 wordt 0,3% van het totale elektriciteitsverbruik door de universiteit zelf opgewekt.	Gerealiseerd	Vastgoed	2018
GAS1	WKO wordt bij nieuwbouw en grootschalige renovaties toegepast wanneer de investering kan worden terugverdiend binnen de tijd die overeenkomt met de helft van de door de fabrikant verwachte economische levensduur van de vervangende installatie.	Lopend	Vastgoed	Sinds 2016
GAS2	Vanaf 2017 wordt de CO ₂ -emissie door aardgasverbruik volledig gecompenseerd door aankoop van VER's.	Gerealiseerd	Vastgoed	2017
Water (hoofdstuk 4)				
WAT1	Bij nieuwbouw en renovaties worden waterbesparende maatregelen genomen volgens de laatste stand van de techniek.	Lopend	Vastgoed	Sinds 2016
WAT2	De Universiteit Leiden gaat deelnemen aan <i>Join the Pipe</i> en installeert punten voor het tappen van kraanwater in ieder gebouw.	Lopend	Vastgoed	Sinds 2016
WAT3	In 2016 heeft de Universiteit Leiden afscheid genomen van alle <i>watercoolers</i> .	Gerealiseerd	Faculteiten en eenheden	2016

Duurzaam inkopen en beleggen (hoofdstuk 5)				
INK1	In 2018 hanteert de universiteit voor alle vormen van inkoop van goederen en diensten waar dit mogelijk is duurzaamheidscriteria.	Lopend	UIL	Sinds 2018
INK2	De Universiteit Leiden neemt het initiatief om voor de gezamenlijke universiteiten te komen tot duurzaamheidscriteria voor productgroepen waarvoor deze landelijk nog niet bestaan.	Lopend	UIL	Sinds 2016
INK3	Afhankelijk van marktaanbod en prijsstelling bestaat in 2018 80% van de productgroepen in de universitaire restaurants uit biologische of fairtradeproducten en, waar mogelijk, uit regionale producten, met voldoende keus voor vegetariërs.	Gerealiseerd	UFB	2018
INK4	De universiteit onderzoekt in 2016 of de duurzaamheidscriteria voor het beleggingsbeleid nader gespecificeerd kunnen worden, bijvoorbeeld aansluitend op criteria die pensioenfondsen zoals het ABP hanteren.	Gerealiseerd	FEZ	2016
Afval (hoofdstuk 6)				
AA1	In 2017 werkt het Bestuursbureau van de universiteit bij externe communicatie voor 95% digitaal. Het papiergebruik van het Bestuursbureau is teruggebracht tot 40% ten opzichte van 2015.	Niet gerealiseerd	Bestuursbureau	2017
AA2	Jaarlijks vermindert de hoeveelheid afval van de Universiteit Leiden tot maximaal 25 kilo per student in 2020.	Gerealiseerd	UFB	2019
AA3	Het aandeel te verbranden bedrijfsafval is in 2020 teruggebracht tot minder dan 250 ton.	Niet gerealiseerd	UFB	
AA4	In alle universitaire gebouwen (voor 50 personen of meer) komen uiterlijk in 2017 inzamelpunten voor plastic, papier en bedrijfsafval.	Gerealiseerd	UFB, FWN	2017
AA5	Vanaf 2017 worden goederen die bij de universiteit overbodig zijn, aan medewerkers en studenten aangeboden via een webwinkel. In 2020 bedraagt het aantal transacties via de webwinkel 200 per jaar.	Lopend	VGM	Sinds 2019
Mobiliteit (hoofdstuk 7)				
MOB1	Op locaties met minstens 50 parkeerplaatsen worden oplaadpalen voor auto's geplaatst.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
MOB2	In 2016 wordt in de verhuiskostenregeling een groene verhuispremie opgenomen voor werknemers met een dienstverband van langer dan een jaar.	Gerealiseerd	HRM	2016
MOB3	De Universiteit Leiden gaat in 2016 onderzoek doen naar de mogelijkheden voor een goede en groene ontsluiting van de Science Campus.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
MOB4	Bij dienstreizen korter dan zes uur reistijd is reizen per trein de norm.	Lopend	HRM	Sinds 2017
MOB5	In 2018 wordt minstens 90% van de CO ₂ -emissie van vliegvluchten gecompenseerd via bijvoorbeeld het Fair Climate Fund.	Gerealiseerd	UIL	2020

MOB6	Vanaf 2016 worden bij de aankoop van bedrijfswagens milieuvriendelijke varianten (klasse A of B) aangeschaft.	Gerealiseerd	Alle eenheden	2019
MOB7	Het aantal verkeersbewegingen van studenten, medewerkers en bezoekers wordt in kaart gebracht en waar mogelijk gereduceerd.	Gerealiseerd	Vastgoed	2018
Onderwijs en onderzoek (hoofdstuk 9)				
OO1	In 2018 bestaat een helder overzicht van alle activiteiten op het gebied van duurzaamheid in onderwijs en onderzoek aan de Universiteit Leiden.	Gerealiseerd	Bestuursbureau	Sinds 2018
OO2	In 2018 ligt een communicatief raamwerk klaar waarbinnen dit overzicht op een gebruiksvriendelijke manier kan worden gepresenteerd en aangevuld.	Gerealiseerd	Bestuursbureau	2018
OO3	In 2018 zijn de mogelijkheden van een algemeen vormend, verplicht kerncurriculumvak over duurzaamheid in ieder bachelorcurriculum onderzocht.	Aangehouden		2018
OO4	In 2018 zijn de mogelijkheden van een duurzaamheidsaantekening op de bul onderzocht.	Aangehouden		2018
OO5	Het Centre for Sustainability biedt – als vooronderzoek de behoefte daaraan bevestigt – geïnteresseerde docenten m.i.v. uiterlijk 2018 een cursus <i>Inbedding van duurzaamheidsthematiek in bestaande onderwijsprogramma's</i> aan.	Aangehouden		2018
OO6	Uiterlijk in 2018 vinden een of meer workshops in het Lorentz Center plaats om de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van onderzoek op het terrein van milieu en duurzaamheid te verkennen.	Aangehouden		2016
Bewustwording en betrokkenheid (hoofdstuk 10)				
BB1	Bij de vertaling van het Milieubeleidsplan in een werkprogramma verschijnt een communicatie(stappen) plan inclusief contentkalender waarin de te nemen milieumaatregelen worden ondersteund met, en zijn vertaald in effectieve en enthousiasmerende communicatie.	Gerealiseerd	SCM	2016
BB2	Begin 2016 is het Leiden University Green Office operationeel.	Gerealiseerd	Bestuursbureau	2016
BB3	M.i.v. 2018 wordt jaarlijks een jaarverslag over duurzaamheid gepubliceerd.	Gerealiseerd	Bestuursbureau	2017

Overzicht van opleidingen en vakken waarin duurzaamheid een rol speelt

Onderstaande inventarisatie is tot stand gekomen door in de studiegidsen van de opleidingen van studiejaar 2020-2021 te zoeken op de volgende begrippen (tags): sustainable/sustainability, milieu, environment/environmental, klimaat/climate en duurzaam/duurzame/duurzaamheid. Verder is zorgvuldig nagegaan of vakken daadwerkelijk inhoud hebben met betrekking tot duurzaamheid. Door hogere eisen te stellen aan de relatie tussen duurzaamheid en de inhoud van de vakken is onderstaande lijst korter dan in voorgaande jaren.

Bachelors (B) en masters (M)

- **B** Liberal Arts and Sciences: Global Challenges – Major Earth, Energy & Sustainability (Governance and Global Affairs, Den Haag)
- **B** Urban Studies (Geesteswetenschappen)
- **B** Biologie (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- **B** Molecular Science and Technology (Wiskunde en Natuurwetenschappen / TU Delft)
- **B** Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie (Sociale Wetenschappen)

- **M** Heritage & Museum Studies (Archeologie)
- **M** Biology – Track Biodiversity and Sustainability en Track Evolutionary Biology (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- **M** Chemistry – Research area Energy & Sustainability (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- **M** Governance of Sustainability (Wiskunde en Natuurwetenschappen / Governance and Global Affairs)
- **M** Industrial Ecology (Wiskunde en Natuurwetenschappen / TU Delft)
- **M** Cultural Anthropology and Development Sociology – Specialisation Sociology of Policy in Practice (Sociale Wetenschappen)

Minoren, major en Honours track

- **Minor** Biodiversity (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- **Minor** Sustainable Development (Wiskunde en Natuurwetenschappen/ Interdisciplinair)
- **Minor** Frugal Innovation for Sustainable Global Development (LDE)

- **Minor** Responsible Innovation (LDE)
- **Minor** Geo-Resources for the Future (LDE)

- **Major** Earth, Energy & Sustainability (Governance and Global Affairs)

- **Honours College** traject Tackling Global Challenges (Honours Academy)

Vakken gerelateerd aan duurzaamheid, maar geen deel uitmaken van voornoemde bachelors, masters of minoren

Archeologie

- Bachelor Archeology: Environmental History of the Near East
- Master Archeology: Human Planet

Geesteswetenschappen

- Bachelor Philosophy: Environmental Philosophy
- Bachelor Film and Literary Studies: Planetary Issues, From New Nationalism to Environmental Crises
- Master International Relations, Global Political Economy: The Environment and Global Capitalism
- Master Middle Eastern Studies: Oil, Water and Waste: Environmental Issues in the Middle East and North Africa
- Master International Relations, European Studies: EU Environmental Policy and Law
- Humanities Lab: Plastics, a cultural history

Governance and Global Affairs

- Bachelor Liberal Arts and Sciences, major World Politics: The International Politics of Climate Change
- Bachelor Liberal Arts and Sciences, major Global Public Health: Environmental Pollution
- Bachelor Liberal Arts and Sciences, major Governance, Economics & Development: Political Economy of Natural Resources
- Bachelor Liberal Arts and Sciences, major International Justice: International Environmental Law
- Bachelor Liberal Arts and Sciences, general course: Global Challenges, Sustainability
- Master Crisis & Security Management: Global Environmental Politics and Ethics

- Master International Relations and Diplomacy: Advocacy in Global Challenges and Climate Change

Rechtsgeleerdheid

- Bachelor, Rechtsgeleerdheid: Corporate social responsibility
- Master Public International Law, Peace Justice & Development: International economic law and sustainable development
- Master Staats- en Bestuursrecht: Environmental Law

Sociale Wetenschappen

- Bachelor Political Science: Climate Justice
- Master Psychology: Environmental psychology

Wiskunde en Natuurwetenschappen

- Bachelor Molecular Science and Technology: Energy, Recycling and Safety
- Bachelor Biology: Veldonderzoek Milieubiologie
- Master Chemistry: Photosynthesis and Bioenergy
- Minor advanced Life Science and Technology: Bio-based Materials in a circular economy

Extracurriculair

- Master Honours Class: Circular Economy: from Challenge to Opportunity
- Honours vak in traject Faculteit Sociale Wetenschappen: Sustainability and Health

Afkortingen

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
B	Bachelor
BREEAM-NL	Building Research Establishment Environmental Assessment Method for the Netherlands
CML	Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden
EEP	Energie-efficiëntieplan
EL CID	Enige Leidse Commissie Introductie Dagen
GFT	Groente-, fruit- en tuinafval
GJ	Gigajoule (eenheid voor energie van 10 ⁹ joule)
GVO	Garantie van Oorsprong
Hon.Ac.	Honours Academy
HOVO	Hoger Onderwijs voor Ouderen
HRM	Human resource management
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ISSC	Expertisecentrum ICT Shared Service Centre
KPI	Key Performance Indicator
kWH	Kilowattuur
LBSP	Leiden Bio Science Park
LDE	Leiden-Delft-Erasmus (Universiteit Leiden, TU Delft en Erasmus Universiteit Rotterdam, inclusief de medische centra van Leiden en Rotterdam)
LUGO	Leiden University Green Office
LUMC	Leids Universitair Medisch Centrum
M	Master
MJA3	MeerJarenAfspraak Energie
MOOC	Massive Open Online Course
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NLW	Nederlandse windenergie
NWK	Noorse waterkrachtenergie
PMD	Plastic verpakkingen, metaal en drinkpakken
SCM	Strategische Communicatie en Marketing
SDE+	Stimulering Duurzame Energieproductie
SDG	Sustainable Development Goals (van de Verenigde Naties)
SW	Spaanse windenergie
THE	Times Higher Education
UFB	Universitair Facilitair Bedrijf
UIL	Universitaire Inkoop Leiden
VER's	Vrijwillige Emissierechten
VG	Expertisecentrum Vastgoed
VGM	Expertisecentrum Veiligheid, Gezondheid en Milieu
VSNU	Vereniging van Nederlandse Universiteiten (voorheen: Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten)
WKO	Warmte-koudeopslag

Gegevens over de rechtspersoon

BRIN-nummer 21PB

Universiteit Leiden
Rapenburg 70, 2311 EZ Leiden
Postbus 9500, 2300 RA Leiden
Telefoon 071 527 27 27

Universiteit
Leiden

